

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

VLIV RELIGIOZITY NA DOMÁCÍ PROSTŘEDÍ

INFLUENCE OF RELIGION ON THE FAMILY
BACKGROUND

Vypracovala:

Ivana Dvořáková

Vedoucí práce:

prof. PhDr. Beáta Krahulcová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci s názvem *Vliv religiozity na rodinu* napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších zdrojů.

V Praze dne 6. 5. 2013

Ivana Dvořáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi s vypracováním diplomové práce pomáhali, především všem dotázaným, kteří byli ochotni vyplnit dotazník. Mé poděkování patří i paní profesorce Beátě Krahulcové, za skvělé odborné vedení.

V Praze

2013

Anotace:

Diplomová práce *Vliv religiozity na domácí prostředí* pojednává především o praktických dopadech víry tří základních světových náboženství - židovské, křesťanské a muslimské - na běžný rodinný život. Studuje jednotlivé tradice a zvyky, praktikování víry v běžném životě a vliv konkrétního náboženství na celou rodinu.

Teoretická část práce je zaměřena na požadavky, jež má konkrétní náboženství na věřící. Praktická část práce popisuje obecný způsob života židů, křesťanů a muslimů, popisuje konkrétní aplikaci víry v běžném životě. Výzkumná část diplomové práce vyhodnocuje dotazníky zaměřené na rozdíl postojů, hodnot a způsob rodinného života židů, křesťanů, muslimů a osob bez vyznání.

Annotation:

The thesis *Influence of religion on the family background* primarily with the practical implications of three basic beliefs of world religions - Jewish, Christian and Muslim - to a normal family life. Studying the various traditions and customs, practicing belief in everyday life and influence of a particular religion for the whole family.

The theoretical part is focused on the requirements of that particular religion has on believers. The practical part describes the general way of life of Jews, Christians and Muslims, describes the specific application of faith in daily life. The research part of the thesis evaluates the questionnaires focused on the differences of attitudes, values and family life of Jews, Christians, Muslims and people with no religion.

Klíčová slova:

Rodina

Víra

Tradice a zvyky

Praktická stránka víry

Postoje a hodnoty

Keywords:

Family

Belief

Customs and traditions

Practical side of belief

Attitudes and values

Obsah:

1. Úvod.....	10
2. Historický pohled na rodinu a její vývoj.....	12
2.1 Pravěk.....	12
2.2 Období starověkého Řecka a Říma.....	13
2.3 Středověk a křesťanství.....	14
2.4 18. století, doba emancipace i zákonů o rodině.....	15
2.5 Cesta k současnosti.....	16
2.5.1 Současná rodina a její budoucnost.....	16
3. Současná rodina.....	18
3.1 Funkce rodiny.....	18
3.2 Typy rodin.....	20
3.2.1 Nukleární rodina.....	20
3.2.2 Rodina orientační a prokreační.....	20
3.2.3 Rodina adekvátní, optimální a funkční.....	21
3.2.4 Rodina afunkční a dysfunkční.....	22
3.2.5 Neklinická x klinická rodina.....	22
3.3 Struktura rodiny.....	23
3.4 Role v rodině.....	23
3.5 Vývojový cyklus rodiny.....	24
4. Pojem tradice v religiozitě.....	26
4.1 Význam náboženství.....	26
4.2 Význam slova tradice.....	27
5. Židovské tradice.....	29
5.1 Židovské svátky a jejich praktikování v běžném životě.....	29
5.1.1 Šabat.....	30

5.1.2 Roš Ha-šana = Svátek nového roku a Jom Kipur = Svátek smíření	31
5.1.3 Pesach	32
5.1.4 Šavu'ot = Svátek týdnů / Letnice	33
5.1.5 Sukot = Svátek Stánků a Simchat Tóra = svátek Radosti z Tóry	33
5.1.6 Chanuka = Svátek posvěcení chrámu.....	34
5.1.7 Purim = Svátek losů	34
5.1.8 Lag be-omer, Tu bi-švat	34
5.2. Příkazy čistoty a nečistoty, židovská kuchyně	35
5.3. Rodinné tradice a důležité životní mezníky.....	36
5.2.1 Židovské manželství	36
5.3 Postavení ženy v židovské rodině	38
5.4 Postoj judaismu k polygamii	39
6. Tradice v křesťanství.....	40
6.1. Křesťanské svátky.....	41
6.1.1 Neděle	42
6.1.2 Velikonoce	42
6.1.3 Vánoce.....	44
6.1.4 Liturgické mezidobí.....	45
6.2 Tradice a obřady spojené s praktikováním víry - svátosti	46
6.2.1 Křest.....	47
6.2.2 Biřmování	48
6.2.3 Večeře Páně = eucharistie	48
6.2.4 Pokání neboli svátost smíření.....	48
6.2.5 Manželství.....	49
6.2.6 Útěcha nemocných	49
6.2.7 Svěcení kněží	49
6.3 Křesťanská rodina.....	50

6.2.1 Pohled na manželství a rozvod.....	50
6.2.2 Postavení ženy	50
6.2.3 Postoj křesťanství k polygamii.....	51
6.3 Závěrem ke křesťanské rodině	52
7. Islámské tradice	53
7.1 Základní pilíře víry	53
7.1.1 Šáhada	54
7.1.2 Modlitba	54
7.1.3 Zakát	54
7.1.4 Půst.....	55
7.1.5 Hadždž	55
7.2 Náboženské svátky	56
7.3 Muslimské rodinné právo - manželství	57
7.4 Nařízení všedního života	58
7.4.1 Tahára	59
7.4.2 Oblékání	59
7.5 Postavení ženy v islámu.....	61
8. Výzkum.....	63
8.1 Hypotézy výzkumu	63
8.2 Cílová skupina.....	64
8.3 Šetření vlivu religiozity na rodinu	65
8.4.1 Cíl, metody a metodika šetření.....	65
8.3.2. Výsledky šetření a jejich interpretace	67
8.4.3. Závěry a doporučení vyplývající z šetření	80
8.4 Religiozita z pohledu zákona o sociálních službách.....	81
9. Závěr	82
Seznam literatury:	83

Další použité zdroje:	84
Seznam příloh:.....	86
Příloha č. 1 – Dotazník „bez vyznání“	87
Příloha č. 2 – Dotazník Židovské tradice v dnešní rodině	88
Příloha č. 3 – Dotazník křesťanská rodina	89
Příloha č. 4 – Dotazník muslimská rodina.....	90

1. Úvod

Víra je nedílnou součástí lidského života od jeho samého počátku. Už nejstarší literární památky pojednávají o bozích a jiných nadpřirozených silách, jimiž si lidé vysvětlovali počátek světa, jeho význam, ale i banální přírodní úkazy. Religiozita jako taková vždy byla a je životní styl. Všechno dění se točilo kolem uctívání. Rok je rozdělen do několika etap nejen podle přirozeného střídání ročních období, se kterými se přirozeně pojí úkony typické pro to které období. Velký význam hraje spojitost právě s vírou a tím, co obnáší být věřící – tedy uctívání a díkyvzdání v průběhu roku.

Tento životní styl má i svá daná pravidla (nejen duchovní povahy), která musí / by měl věřící dodržovat. Od desatera, přes židovské zákazy a příkazy, až po jednotlivé zákoníky, které nám přináší i muslimská tradice. Jejich dodržování nemusí být vždy snadné, zvláště v dnešní době rozvolněnosti. Mám tím na mysli nejen pravidla týkající se morálky, ale i různá omezení upravující způsob stravování, oblékání, společenského života a další oblasti všedního dne. Mířím konkrétně k tomu, že být např. Židem nebo Muslimem žijícím v dnešní euroamerické kultuře může být pro mnohé ostrakizující z většinové společnosti. Zvláště nejmladší generace může těžce nést omezení, která pociťují v porovnání se svými vrstevníky.

A právě aktuální události řešící např. nošení burky na veřejnosti ve Francii, rozšíření muslimů do tradiční křesťanské Evropy apod. mě vedlo k zamyšlení nad vlivem religiozity na domácí prostředí. Tedy vliv životního stylu „život ve víře“ na rodinu jako takovou, její jednotlivé členy a vystupování navenek.

Za cíl této diplomové práce jsem si položila porovnat vliv tradic vyplývajících z konkrétního vyznání víry na domácí prostředí rodiny.

Zjistit míru vlivu religiozity na vznik, formování a život rodiny a jejich jednotlivých členů.

V neposlední řadě bych chtěla říct, že já sama pocházím z částečně křesťanské rodiny, kdy prarodiče jsou ještě praktikující věřící, ale rodiče už ne. My jako děti jsme k víře vedeni nebyli vůbec. K úvahám o vlivu religiozity na rodinu jsem dospěla prostřednictvím studia na HTF UK v Praze a setkáním s vrstevníky z křesťanských rodin i z rodin s jiným vyznáním.

2. Historický pohled na rodinu a její vývoj

Rodina je základní instituce, jež vznikla na počátku samotného lidstva. Je nejmenší jednotkou všech známých společenství a proto se předpokládá, že existovala už v době kamenné¹. Její vývoj je tedy opravdu velmi dlouhý a podílely se na něm aktuální okolnosti jednotlivých etap dějin. V průběhu se měnil nejen pohled na rodinu, ale i její složení, způsob organizace a především pojetí a funkce. Význam rodiny jako společenství je patrný také ze zmínek v nejstarších spisech lidstva, jako jsou posvátné židovské knihy nebo indické spisy (Exodus, Deuteronomium, Přísloví, Rgvéd atd.). Už v nich je téma rodiny velmi detailně rozpracováno.

2.1 Pravěk

Informace o člověku a jeho životě v pravěku nám poskytují archeologické nálezy a z nich odvozované hypotézy. Přesto na jisto můžeme říci, že již od prvních fází vývoje se člověk snažil žít ve společenství, a to společenství pokrevně spřízněného – klany², neboť nebýt sám znamenalo přežití. Dle Matouška klan obývá společné území, má vnitřní i vnější ekonomické vazby, upravuje sňatkovou politiku a hlavně sdílí stejný náboženský kult³. V čele klanů stála zpočátku žena, jako nositelka života. Pěstoval se kult Velké matky, která symbolizovala plodnost. Ženy se staraly o předení, tkaní, úpravu potravin. Muži měli své lovecké obřady. Docházelo k první dělbě práce a hierarchizaci společenství podle pohlaví, věku a společenského postavení. Velkou změnou byla tzv. „neolitická revoluce“, která umožnila usazení se na jednom místě a pěstování plodin, což bylo hlavní obživou. Tato kultura ještě nevedla války, Bohové žili na Zemi, ne na nebesích, chyběl zde individuální hrdina a velké

---

¹ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 24.

² MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 23.

³ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 23.

společenské rozdíly.⁴ Až s postupujícím rozvojem vojenství, řemesel a obchodu se diferencuje společenské postavení podle majetku a se vznikem státu se do popředí ve společnosti, v rodině a v náboženských kultech dostávají muži.⁵

2.2 Období starověkého Řecka a Říma

V době předklasické byla řecká společnost organizovaná podle širokých rodů – soubor rodin, jejichž muži odvozovali svůj původ od společného předka, jehož jméno nosili. Představitelem kultu a nejvyšším politikem a soudcem byl král. Rodina byla striktně patriarchální, i když ženy ještě měly poměrně volnost (na rozdíl od doby klasické). Staraly se o chod domácnosti, až na přípravu masa (tu obstarával zásadně muž). Muži měli absolutní postavení. Rozhodovali takřka o všem. Mohli po porodu zavrhnout novorozence, pokud měl viditelnou vadu a vybírali ženicha pro dceru.

Období klasické bylo na rodinu přísnější. Postavení ženy bylo absolutně podřízené nejprve otci a později manželovi. V domě měly vyhrazené místo, ven takřka nechodily.

Nejmenší jednotkou společnosti byl *oikos*⁶. Tvořil jej majetek rodiny – půda, dům, otroci a zvěř i členové rodiny. Polis byla nezávislým, soupeřivým městským státem se snahou udržet si stále stejný počet oiků na stejném území. Proto existovala dědická práva, podle kterých v případě smrti otce dědil majetek nejstarší syn, případně nejbližší příbuzný. Dcera mohla dědit až v nejhorším případě a musela se vdát za nejbližšího příbuzného svého otce.

Starověký Řím si rodiny nesmírně vážil. Kolem roku 450 BC byl sestavován první právní kodex, který prohlásil rodinu jako základní

---

⁴ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 24.

⁵ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 25.

⁶ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 26.

jednotku římské společnosti⁷. Charakteristickým znakem starověkých rodin byl sňatek volný (dívka zůstávala v majetkové péči otce a sdílela dědická práva své rodiny). Druhou možností byl pak sňatek přísný (dívku musel zaopatřovat manžel).

Po příchodu krize římské republiky přišla i krize římské rodiny. Přestože existovaly zákonné zákazy na vykonávání některých povolání, měly ženy široké spektrum možností, kde se mohly uplatnit (a to nejen jako švadleny, kadeřnice, ale i jako písařky, obchodnice a političky). Takové možnosti se v pozdějších stoletích ženám na dlouhou dobu uzavřely (až do osmnáctého století po Kristu).

2.3 Středověk a křesťanství

Evropa dosahovala pokřesťanství pozvolna. I když byla země oficiálně křesťanská, lid často zůstával dlouho pohanský⁸. A tak například v českých zemích stav polygamie přetrvával až do dob, kdy Břetislav II. nařizoval zákaz těchto rodinných zřízení⁹.

Je dost obtížné najít podobu evropské nebo slovanské rodiny ve středověku. Vypátrat to lze pouze z archeologických nálezů a kronikářských zápisů (na rozdíl od řeckých spisů). O Slovanech víme, že žili v malých vesnicích a v hradištích chráněných dřevěnými palisádami, rodina byla patriarchální (významní a bohatí muži mívali mnoho žen a konkubín) a živili se zemědělstvím¹⁰.

Otec vybíral manžela pro dceru, za kterou pak dostal snubní dar. Manželství udržovalo rod a majetek, stejně jako dobré vztahy mezi jednotlivými rodinami. Typické je soužití širokých rodin (vícegenerační však byly vzácností s ohledem na průměrný věk dožití). Příbuzenství je

---

⁷ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 27.

⁸ V raně křesťanské době stačilo, aby se panovník se svojí družinou nechal pokřtít a země byla oficiálně pokládána za křesťanskou.

⁹ Nařízení bylo vydáno roku 1039, kdy většina země byla pokřesťanštěná

¹⁰ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 29.

mocným poutem. Je předpoklad, že v malých společenstvích (např. ve vesnicích), byli všichni lidé příbuzní.¹¹

Středověká společnost byla typicky agrární, i když žila ve velké existenční nejistotě (hladomor, epidemie apod.). Pozdější křesťanská společnost byla stavovská. Stavby se vyznačovaly rozdílností jak ve způsobu života a právních normách, tak v rodinném uspořádání. Rodina je ve středověku základní instituce, bez níž člověk mohl existovat jen těžko, bez příslušnosti k rodině a k feudálnímu pánovi neměl ve společnosti místo.¹²

2.4 18. století, doba emancipace i zákonů o rodině

Vzrůstající zájem o rodinu a její vliv na společnost postupně osvětloval mnohé neblahé jevy, které do té doby panovaly. Jednalo se například o odkládání dětí do sirotčinců a nalezinců (kde ovšem přežívalo jen málo dětí vzhledem k malému množství financí a z toho vyplývajících hladomoru a epidemií). V tomto století vystupuje Robert Malthuse s vizí přelidněné Země a omezených zdrojů obživy, z čehož vyplývá jeho požadavek na regulaci dětí v rodinách. Tento požadavek se začal postupně v průmyslově vyspělých zemích uskutečňovat.¹³

Rodina měla až do této doby patriarchální model, který postupně začala nabourávat ženská emancipace (už v renesanci skrze povolání, o které muži příliš nestáli). První emancipační hnutí vyšla z Francie a Anglie. Olympie de Burges vydává 1791¹⁴ spis, v němž požaduje rovnost mužů a žen před zákonem a mj. i právo na svobodnou volbu manžela (přesto volební práva žen a možnost povolání jako je např. lékařka se uzákonily až ve 20. století). Právě láska a citový vztah v rodině se začínaly s touto etapou rozvíjet nejvíce. Do té doby to byla pouze přítěž v rodině, erotická láska mezi manželi byla považována za nemoc – rodina má především

---

¹¹ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 31

¹² MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 31.

¹³ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 32.

¹⁴ Práva ženy a občanky, In MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 32.

plodit děti a láska je v ní nevhodná ba zakázaná (Michel de Montaigne¹⁵). Proces zrovnoprávnění žen nebyl snadný. Ještě v roce 1792 došlo např. k uzákonění rozvodu, manžel však měl právo na své mužské potomky (Napoleon tento rozvod o dvacet čtyři let později zrušil). I když se jednalo o znevýhodnění ženy především po ekonomické stránce, tento čin znamenal krok vpřed k emancipaci žen.

Novověká industrializace znamenala pro rodinu velký zvrat. Přenesla práci z rodiny do továrny a přesunula lidi z venkova do měst. Také povinná školní docházka odvedla děti z rodin na velkou část dne.

2.5 Cesta k současnosti

19. století donutilo mnohé ženy opustit své domácí práce a jít pracovat do továren, stejně jako děti. Tato situace změnila doposud nastavené rozvrstvení v rodině. Ženy přinášely do rodin peníze, ale také napětí (práce bývala náročná a na domácí úkoly nezbývalo mnoho sil, stejně jako na manžela). Muž přestal být jediným živitelem rodiny a ztrácí své výsadní postavení. Volnost poměrů ukazuje i na sňatky, které rodina jen formálně požehnala, ale vlastní výběr partnera zůstával na svobodném rozhodnutí každého. Stejně tak došlo i k uvolnění vazeb vůči vrchnosti a církvi. Na opačnou stranu se pozvolna objevovaly sociální role a jejich plnění. Dnes existuje jejich nepřeberný počet, který na sebe váže mnohá pravidla. Rodina už není chápána jako přírodní či přirozená jednotka, ale jako instituce vzniklá historickým vývojem.¹⁶

2.5.1 Současná rodina a její budoucnost

Současná rodina má s rodinami z předchozích století pramálo společného. Pokrok v 19., 20 a teď už i 21. Století je tak rychlý, že ho pomalu ani nestíháme sledovat. A s ním dochází i k proměně rodiny.

---

¹⁵ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 33.

¹⁶ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; str. 36.

Významný sociolog z přelomu 19. a 20. století Émile Durkheim staví proti soudobému typu rodiny, o níž hovoří jako o manželské (*Le famille conjugale*, 1921), tradiční patriarchální rodinu. Ta se podle něj skládá z rodičů, ženatých synů, jejich žen a dětí¹⁷. Podle něj vzniká dnešní manželská rodina vyčleněním se z příbuzenské rodiny, jejímiž základními členy jsou manželé, neboť děti rodinu brzy opouštějí. Dochází k personalizaci vztahu v manželském páru. Nebezpečí tkví v tom, že když se rozpadne manželství, rozpadá se i rodina¹⁸.

Období industrializace, urbanizace a vzniku měšťanských rodin bylo pro rodinu velkým otřesem. Rostl rozdíl mezi měšťanskými rodinami a proletariátem. Následně na to přicházejí světové války. Po nich dochází k velké změně rodinného stylu života. Nejen že přichází tzv. „poválečný baby-boom“. V padesátých letech přichází velký hospodářský růst, který zvyšuje životní úroveň rodin. Nejen ve světě, ale i u nás rostou příměstská sídliště, pro nově založené rodiny je typické založení nové domácnosti. I. Možný tento jev nazývá jako tendenci k neolokalitě a nukleární rodině¹⁹.

Za posledních sto, možná jen padesát let, prošla rodina obrovskými změnami. Změnami v hierarchii, ve způsobu života, v hodnotách, v pojetí rolí atp. Více se touto problematikou zabývá následující kapitola.

---

¹⁷ MOŽNÝ, Ivo, *Sociologie rodiny*, 2002, str. 27.

¹⁸ MOŽNÝ, Ivo, *Sociologie rodiny*, 2002, str. 28.

¹⁹ MOŽNÝ, Ivo, *Sociologie rodiny*, 2002, str. 43.

3. Současná rodina

Vzhledem k tomu, že už od 18. století (a i mnohem dříve²⁰) vznikají nejrůznější teorie a pohledy na rodinu, lze ji zařadit do několika současných oborů (sociologie, psychologie, právo, pedagogika, ekonomie a další). Proto lze o rodině hovořit v několika kategoriích, které ji blíže charakterizují.

3.1 Funkce rodiny

Cílem rodiny je uspokojit potřeby a požadavky jednotlivých členů, které jsou na ni kladeny nejen členy, ale i společností. Odborníci zabývající se rodinami stanovili základní kategorie pro posuzování a hodnocení rodin. Mezi základní patří funkce²¹. V odborné literatuře jsou uváděny základní čtyři. Já bych je shrnula takto:

a) Biologicko-reprodukční

Je tou nejdůležitější, neboť bez reprodukce by lidé přestali existovat. V dřívějších dobách to znamenalo především zachování rodu (přivedení na svět někoho, kdo se postará o majetek a ponese krev rodiny). Dnes je to touha přivést na svět dítě, do kterého budou rodiče moci vložit svou veškerou lásku a sebe sama. Přestože lidé vedou čilý sexuální život i mimo rodinu, pouze v ní dostává svou plnou funkci.

b) Výchovná, sociální, ochranná a emocionální

Nový člověk se narodí do „nepřátelského“ prostředí, ve kterém potřebuje průvodce. Tím se stávají jeho rodiče. Vytvoří první sociální prostředí – jakýsi mikrosvět napodobující ten za dveřmi rodného domu, ve kterém jej učí žít. Mikrosvět rodiny chrání její členy před vnějším světem.

---

²⁰ I Konfucius v 6. St. BC poukazoval na řádný rodinný život.

²¹ Např. viz LOVASOVÁ, Lenka, Rodinné vztahy, 2006, str. 5.

Udržuje teplo domova, které dává odpočinek po náročných životních událostech, a hojí vyčerpání. Má tedy i jistou psychohygienickou funkci. Přesto může nastat situace opačná, pokud rodina nefunguje dobře! Příklad je přísná diktátorská výchova, která nenávratně poškodí zdravý vývoj dítěte.

c) Ekonomická

Rodina se stala závislou na výrobní činnosti společnosti (většina rodin – pokud odmyslíme vesnické, které vlastní pole a zvířata; popřípadě malé zahrádky – si musí vše kupovat; od potravin až po vybavení domova). Sama se do ní zapojuje (skrze potřebu získávání financí pro svoji existenci). Zaopatřuje své děti do té doby, než jsou samy zralé k ekonomické činnosti a tedy i soběstačné. Zákon o rodině²² pomáhá chránit tento vývoj, aby byli mladí lidé později schopni se do procesu práce zapojit co nejnáze. Tento zákon upravuje mimo jiné vyživovací povinnosti rodiny, aby ochránil vývoj dětí až k jejich soběstačnosti, ale také jejich povinnost starat se o své rodiče: „§ 85 (1) *Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se žít.(2) Oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů. § 87(1) Děti, které jsou schopny samy se žít, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují.*“²³

V případě nedostatku financí se rodina může uchýlit k odložení dítěte do sociálního zařízení – dát dítě do ústavní péče (upravuje Z 109/2002 Sb. *O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*). O dítě se tedy stará stát, a však u těchto dětí se

---

²²Zákon číslo: 94/1963

²³ Z 94/1963 O rodině, Hlava první, <http://zakony.kurzy.cz/94-1963-zakon-o-rodine/cast-3-hlava-1/>, znění účinné od 1. 9. 2008, citováno 21. 7. 2009.

zvyšuje pravděpodobnost obtíží při hledání zaměstnání a zapojování se do života mimo ústav, rozdíl od těch, které vycházejí z pečující rodiny. V současné době naštěstí vzniká stále víc tzv. „domů na půli cesty“, které dětem opouštějícím ústavní péči pomáhají.

3.2 Typy rodin²⁴

Další kategorií hodnocení rodiny jsou typy.

3.2.1 Nukleární rodina

Název nukleární je odvozen od slova nukleus – tedy jádro. Odpovídá jakémusi středobodu, na který se nabalují ostatní prvky. Nukleární rodina se utváří jako prokreační, sňatkem dvou lidí, kteří spolu posléze mají jedno nebo více dětí. Tvoří jádro, na které se pak připínají rodiče manželů, jejich sourozenci, děti těchto sourozenců atd. V dnešní době se model nukleární rodiny rozpadá. Běžně najdeme soužití jednoho rodiče s dítětem, popřípadě k tomu prarodiče. Kombinací existuje mnoho. V případě rozpadu ideálního modelu však nemusí být všechno ztraceno, pokud je rodič napojen na své okolí, které mu poskytne pomoc v těžkých chvílích. Ideální je pak napojení na síť původní orientační rodiny, která může (ale bohužel i nemusí) poskytnout útočiště a pomoc v nepříznivých životních situacích, popřípadě poskytuje podporu do té doby, než si rodič najde nového partnera a pokusí se znovu utvořit zdravé jádro pro výchovu svých dětí.

3.2.2 Rodina orientační a prokreační

Rodina, ze které pocházíme – tedy naši rodiče, prarodiče a sourozenci – se nazývá orientační. Tu, kterou utvoříme s cizím člověkem, je pak prokreační. Tato teorie v sobě nese problematiku odlišných rodinných rituálů a tradic. Stejně tak, jak je každý člověk jedinečný, pak i každá rodina si nese své jedinečné rysy a zvyklosti. Mohou se týkat

---

²⁴ Čerpáno z přednášek V. Mitáše: Teorie a metody sociální práce s rodinou

čehokoliv (od stolování, po povinnost ženy chovat se k manželovi podřazeně). Skutečný problém nastává ve chvíli, kdy se k utvoření prokreační rodiny sejdou dva dominantní partneři, kteří od druhého budou vyžadovat podřazenou roli. V takovém případě můžeme jen spekulovat o možné kvalitě vztahu a také jeho přežití. Partneři by se měli vždy lépe poznat, aby k podobným omylům nedocházelo. Poznat život nejen jeden druhého, ale i rodinu, ve které partner vyrůstal, jeho vztahy k jeho vlastní orientační rodině, a zvážit, zda budou tvořit kompatibilní pár pro utvoření rodiny prokreační.

3.2.3 Rodina adekvátní, optimální a funkční

Tyto tři typy rodiny můžeme brát jako pozitivně fungující, jen s malými odchylkami, které v malém měřítku nevedou k rozvodu. Nejlepší ze jmenovaných je rodina optimální. Pojetí pohlaví v rodině je pružné, tzn., že mnohé domácí úkony vykonává střídavě muž nebo žena. Muž v této rodině má svou práci, která jej mírně zatěžuje. Přesto dokáže podat emoční podporu manželce a rád tráví čas se svými dětmi. Žena se pak cítí dobře a díky absenci patologické žárlivosti ve vztahu má i dost společenských kontaktů. Manželé udržují vztahy se svým okolím, oba jsou spokojení. Tato varianta se může zdát jako ideál, ale věřím, že stále tyto šťastné rodiny existují.

Mírně horší stav pak nastává v rodině adekvátní. Oproti optimální se vyskytuje přetíženost, kterou trpí žena. Vyskytuje se žárlivost, která jí brání mít společenské kontakty (ty má především muž). Přesto se dá říci, že oběma typům rodin záleží na prospěchu vlastních dětí a mají odpovědnost vůči potřebám svých členů. Typ funkční rodiny na sebe bere více negativních vlastností, které má rodina adekvátní, přesto plní své funkce a není tolik náchylná ke kolapsu a rozpadu, jako typy nadcházející.

3.2.4 Rodina afunkční a dysfunkční

Pokud dochází k občasnému porušování jedné nebo více funkcí v systému, ale není ohrožen jeho chod, hovoříme o afunkční rodině. S narušením socializačního procesu (děti začínají být problémové) se do rodiny vkrádají patologické jevy a může docházet i k trestné činnosti jak dospělých tak mládeže. V takovém případě se jedná už o rodinu disfunkční. Příkladem tohoto typu může být tzv. nezralá rodina. Rodiče jsou příliš nezkušení, ale i tak si pořídí dítě, o které nedokáží pečovat (nedostatek zkušeností a často i financí se projevuje agresivitou častěji ze strany muže, opuštěním partnerky i dítěte). Nezřídka se zde vyskytuje kriminalita nejen u dospělého, ale i u mladistvých, domácí násilí či syndrom CAN²⁵.

3.2.5 Neklinická x klinická rodina

Neklinická, neboli zdravá rodina, kde převládá kooperace členů. Skrze adresnou komunikaci²⁶ se zde řeší problémy a výměny názorů mají hlavně psychohygienickou funkci. Celková atmosféra je pozitivní, jednotliví členové vytvářejí homeostázu (o domácí rutinní práce – jako například vaření, luxování – se rodina stará společně).

Oproti tomu klinická rodina vykazuje viditelné opaky, které rodině škodí (mohou ji tedy dovést k rozpadu). Její členové nedůvěřují vnějšímu okolí, především pak pozorovatelům (kteří by je mohli kritizovat za některé nedostatky). Chybí kooperace, rutinní domácí činnost neprobíhá spořádaně – neustálé hádky nad tím, kdo činnost provede, nebo dělají něco jiného, než je potřeba. Mezi důležité nevhodné prvky v takové rodině řadíme především negativní emoční projevy, ironizování a shazování ostatních členů. Nezáměr o akutní nouzi druhého patří též k výčtu, který pak dotvoří neblahý obraz takové rodiny. Záleží na míře projevů

---

²⁵ CAN – syndrom týraného a zneužívaného dítěte, vede k trvalému poškození především psychiky dítěte

²⁶ = nevyskytují se nejasnosti, skryté narážky, napadání jednotlivých členů

jednotlivých nežádoucích jevů (každý z nich se může vyskytovat plně odlišnou měrou, stejně tak se nemusí objevovat všechny hned a naráz).

3.3 Struktura rodiny

Rodina jako každé společenství má své uspořádání. Z. Matějček (1992) v této souvislosti používá pojem - rodina jako systém. Objasňuje, že systém je víc než součet jeho prvků. Skládá se ze vztahů a interakcí mezi členy, a to je víc, než jednotlivci. Tento rodinný systém má zpravidla své subsystémy, které jsou podle Matějčka dány generační příslušností, pohlavím, postavením v hierarchii, povahovými vlastnostmi apod. S termínem subsystém operuje i O. Matoušek (2008). Píše, že struktura rodiny se skládá hned z několika subsystémů. Ty tvoří jedinec, tzv. dyády (např. manželský pár) a větší skupiny (např. sourozenci). Vznikají jako spojení generační, nebo mezi osobami stejného pohlaví, nebo založené na přitažlivosti osob opačného pohlaví. Tyto jednotlivé subsystémy mezi sebou mají hranice s optimální, nízkou nebo vysokou propustností. Hranice existují i mezi rodinou a jejím okolím. Jejich povaha je patrná z toho, jak se rodina chová ve svém teritoriu (domě, bytě).²⁷ Zvláště u rodin žijících ve víře je struktura rodiny výrazná.

3.4 Role v rodině

Pojem role vymezil R. Linton²⁸ takto: „*role vyjadřuje „úplnou sumu kulturních vzorců asociovaných s dílčím statusem“ a zahrnuje „postoje, hodnoty a chování připisované společností všem osobám majícím tento status“*“. Je to očekávaný způsob chování podle pohlaví, věku, socioekonomického statusu apod. V rodině jsou tak určeny role muže a ženy, manžela a manželky, matky a otce, dítěte..., které se formují a upevňují od dob prvních rodin. Původně vyplývali ze základních existenciálních potřeb, v současnosti plní i jiné potřeby.

²⁷ MATOUŠEK, Oldřich, Metody a řízení sociální práce, 2008, str. 187.

²⁸ NAKONEČNÝ, Milan; *Encyklopedie obecné psychologie*; str. 280.

3.5 Vývojový cyklus rodiny

Rodina v průběhu své existence prochází několika vývojovými stádii. Ta jsou obvykle vymezena přirozenými mezníky v životě, počínaje utvořením partnerského páru, konče smrtí jednoho z partnerů. Přechod mezi jednotlivými stádii může být náročnou životní situací, která se neobejde bez problémů. Tyto stádia jsou také ovlivněna hodnotami orientační rodiny.

Jednotlivá stádia podle O. Matouška²⁹:

Volba partnera – je založena na činitelích biologických, sociálních i kulturních. Dále je spojená s očekáváním jedince i celé rodiny.

Sňatek – sňatečnost ovlivňuje aktuální hodnoty a stav společnosti. Jsou s ním spojeny prastaré svatební rituály, jež mají svůj původ v náboženských představách o uspořádání světa. Svatební obřad a rituály s ním spojené míval a má mnoho funkcí. Např. předurčoval role manželů, pomáhal nejen snoubencům, ale i rodičům s psychickým zpracováním a přijetím nové situace.³⁰ V současné době je význam posunutý. A ačkoliv Matouše píše, že svatba je jako v pohádce vyvrcholením příběhu³¹, já se domnívám, že je začátkem.

Rodina s předškolním dítětem – narození dítěte je významná událost pro každý pár. Začíná už zplacením, kdy si rodiče vytváří vztah k nenarozenému dítěti. Vrcholnou událostí je porod samotný. S příchodem dítěte také přichází první manželská krize, která je spojená se změnami „rodinného krbu“, které se netýkají jen přítomnosti potomka, ale především péče o něj a jeho vývojem a vlivem na rodiče.

---

²⁹ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; 2003, str. 58 – 72.

³⁰ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; 2003, str. 58, 59.

³¹ MATOUŠEK, Oldřich; Rodina jako instituce a vztahová síť; 2003, str. 62.

Rodina se školními a dospívajícími dětmi – nástup do školy je významný mezník nejen pro děti, ale i pro rodiče, především matce se mění náplň dne. S atmosférou rodiny je spojen postoj ke školním výsledkům dítěte a k jeho novým aktivitám. V těchto několika vývojových obdobích dítě prochází mnoha změnami, které jsou jak biologického, tak psychického rázu. Zvláště puberta může pro mnohé rodiny být náročná.

Rodina ve fázi opuštěného hnízda – dospělé děti opouštějí rodiče a zakládají vlastní rodiny, případně svůj samostatný život. Toto období je spojeno nejen s odlehčením rodičovské role, kdy do popředí se dostávají zájmy a profese rodičů.

Jak píše Matoušek³², hodnoty rodiny jsou různé i v rámci stejné kultury, natož napříč nich. Následující kapitoly se blíže zabývají rodinami v rámci religionistických rozdílů – rodinou křesťanskou, muslimskou, židovskou a bez vyznání.

---

³² MATOUŠEK, Oldřich, akol.; Metody a řízení sociální práce; 2003; str. 186.

4. Pojem tradice v religiozitě

4.1 Význam náboženství

Než se budu zabývat tradicí, přijde mi na místě zamyšlení nad významem náboženství pro člověka a rodinu. Není to tak dávno, kdy patřit do nějaké náboženské skupiny bylo ještě samozřejmostí. Doposud najdeme země, kde to stále trvá. A pokud se v historii řešila otázka náboženství, neřešilo se, zda Bůh existuje, ale kterého boha/bohy bude národ uctívat. Sokol píše, že pro naše současné bohaté městské společnosti je zcela výjimečné, že nežijí nábožensky. Podle něj bylo *ve všech nám známých společnostech, až do nástupu současné „globální“ městské civilizace, náboženství ohniskem společného a veřejného života*.³³ Což jen potvrzuje jeho význam. Dennodenně se setkáváme s všudypřítomnými náboženskými jevy, aniž bychom si to uvědomovali. Většina státních svátků vychází z křesťanské tradice. A ty ostatní mají charakter „sváteční“ podle slova samotného. Jsou to např. projevy úcty státní vlajce, či hymně - Sokol je označuje za „občanské náboženství“.

A co to vlastně náboženství je? Sociologický slovník definuje náboženství takto: *„Souhrn přesvědčení, postojů, symbolů a praktik založených na ideji posvátného a sjednocujících příslušníky náboženské komunity. Posvátné vzbuzuje v člověku pocity a bázně úcty.“* Definuje to spíše ve smyslu ctění posvátna, než Boha/bohů.³⁴ Výkladů, co je náboženství, je mnoho. Začínají od původu náboženství, řeší jeho funkci a končí u jeho obsahu. Základní rysy uvádí Sokol v publikaci *Člověk a náboženství*: náboženství je starší, než „představa boha“, stará náboženství bez výjimky jsou kolektivní a začínají společným slavením, svátky a oběťmi. Dle religionistů plní individuální potřebu člověka a kompenzují pocit nouze. Durkheim definuje náboženství jako výraz vlastní identity

³³ SOKOL, Jan; *Člověk a náboženství*; str. 18.

³⁴ JANDOUREK, Jan, *Sociologický slovník*, str. 167.

určitého společenství. Podle toho lze náboženství rozlišit na „uzavřené“ (určité skupiny, rodové, kmenové) a „otevřené“ (obracejí se ke každému).³⁵ A tak bychom mohli ve vyjmenovávání rysů náboženství pokračovat. Může být světovým názorem, přesvědčením, výkladem světa, ale také může vyjadřovat cosi závažného. Charakteristickým prvkem také je, na koho nebo co se obrací (ke Slunci, k Bohu či bohům, k zemřelým předkům...). Tato rozmanitost může vést ke sporům mezi různými náboženskými skupinami. Všechny ale spojuje povaha a obsah náboženského projevu.

D'Souza v publikaci *Křesťanství a ateismus* píše, že náboženství zažívá obrovský rozmach a že zažíváme globální náboženské obrození, nárůst příznivců tradičního náboženství.³⁶ Víra v něco nadpřirozeného je pro člověka naprosto přirozená i v dnešním materialistickém a ateistickém světě. To dokládají i čísla v již zmíněné publikaci. 90 % Řeků uznává Boží existenci, Američanů také věří 90 % a 60 % uvádí, že je pro ně víra důležitá. Zaujalo mě, že přes postupující globalizaci a modernizaci neubývá věřících, ba naopak. K největšímu náboženskému obrození dochází v místech rychle modernizovaných.³⁷ Nejen média píší, že nejrychleji se rozrůstajícím náboženstvím je islám. Podle D'Souza jím však je křesťanství. Vysvětluje, že islám se šíří hlavně reprodukcí (široké rodiny muslimů), křesťanství přirozeným přírůstkem.

4.2 Význam slova tradice

Mnoho slov, které již dnes běžně používáme, pochází z latiny a u „tradice“ tomu není jinak.

Slovo tradice pochází z latinského *traditio*, neboli *tradice*. Původně sloveso *trahere* znamená táhnout nebo vést nebo také předávat. Jandourek definuje tradici takto:

---

³⁵ SOKOL, Jan; *Člověk a náboženství*; str. 47.

³⁶ D'SOUZA Dinesh; *Křesťanství a ateismus úplně jinak*, str. 9-11.

³⁷ D'SOUZA Dinesh; *Křesťanství a ateismus úplně jinak*, str. 13.

„tradice (tradicion) Vzorce chování předávané mezi předchůdci a následníky. T. předává záležitosti týkající se technického vědění, jazykových zvyklostí, hodnotových představ. ... Tradice umožňuje díky historické paměti bez velkého váhání volit jednání, které se již v minulosti osvědčilo.“³⁸

Z toho také vyplývá, jak velký význam má tradice pro lidské generace, ať už se jedná o odívání, chování nebo stravování. Vede je ve svých stopách dějinami do současnosti i do budoucnosti. Mnohé z tradic našich předků zešedly a jejich dodržování se nenávratně vytratilo. Příklady je dnes velké množství. Mohou jím být Velikonoce, které nám jsou připomínány prostřednictvím státního svátku nebo školních prázdnin. Osobně se každoročně setkávám s lidmi, kteří tuto tradici nedodržují a mnohdy ani už nevědí, jak vznikla a jaký má význam. Tradice je často jediný důkaz toho, jak žili lidé před námi. I když máme dochovaných spoustu materiálních prostředků, to, jak žili a smýšleli, v nich nenalezneme.³⁹

V uspěchané době dvacátého prvního století již na činnosti spojené s tradicemi nezbývá čas a mnohdy ani chuť. Právě nedostatek času v dnešní době přispívá k zanikání mnohých tradic a tím pak především k nepochopení tradičního chování u náboženských skupin! Dalším faktorem je i cena lidské svobody. Svoboda vyjadřování, vystupování na veřejnosti apod. stojí za častým nepochopením například muslimských tradic, které bývají striktní a odlišné od Evropy a států s muslimskou menšinou. Naše chování vůči cizím tradicím má za následek jejich destrukci a tak se celý začarovaný kruh uzavírá a opakuje.

V následujících podkapitolách nastíním jednotlivé zvyky a tradice společnosti židovské, křesťanské a islámské. Pořadí řadím dle chronologického vzniku jednotlivých náboženství.

---

³⁸ JANDOUREK, Jan, *Sociologický slovník*, 259 – 260.

³⁹ SOKOL, Jan; *Člověk a náboženství*; str. 31.

5. Židovské tradice

Judaismus je první monoteistické náboženství s tisíciletou tradicí. Ta je prvotně ukotvena v Písmu svatém, konkrétně v první části - Tóře. První nařízení dal podle tradice Hospodin nejprve Mojžíši na hoře Sinaj⁴⁰, smlouvu s Hospodinem, Desatero Božích přikázání. Další knihy Tóry přinášejí zákonodárství kultické a rituální, které určuje všednodenní konání Žida, jeho způsob života. Dle Biblického slovníku Adolfa Novotného jsou tato nařízení vyjádřením absolutní svrchovanosti, jednosti a odlišnosti Hospodinovi a zároveň potvrzují vyvolenost Izraelského národa. Starý zákon od sebe neodděluje náboženství a mravnost, právo, život soukromý, rodinný a společenský. Proto jsou v zákonných předpisech Židů ustanoveny předpisy kultické, právní i mravní příkazy.⁴¹ Tím je charakteristický způsob života židovské rodiny. Vše se odehrává výhradně podle tzv. Halachy = nábožensky závazný zákoník.

Židovské svátky, tradice, literatura a hudba jsou společným charakteristickým znakem pro všechny skupiny Židů, proto se jednotlivými podoblastmi kultury budu zabývat obecně.

5.1 Židovské svátky a jejich praktikování v běžném životě

Nejdříve bych chtěla uvést, že teologie svátků není předmětem mé práce, proto se na svátky zaměřím čistě prakticky, konkrétně na vliv svátků na běžný život.

Základem je rozlišení mezi dnem svátečním a dnem všedním. Sváteční dny se dělí do dvou základních skupin⁴². Svátky ustanovené Tórou (v Exodu, Levitiku a Deuteronomiu), patří sem např. Pesach, Jom

---

⁴⁰ Bible, Ex 20

⁴¹ NOVOTNÝ, Adolf; Biblický slovník; str. 1273.

⁴² ŠEDINOVÁ, Jiřina, akol.; *Židé – dějiny a kultura*; str. 113.

kipur nebo Šabat. Takové svátky vyžadují např. abstinenci od práce a mohou také požadovat půst. Další skupinu tvoří náboženské slavnosti a půsty jako Chanuka⁴³ nebo Purim⁴⁴, a jejich ustanovení je pozdější a jsou připomínkou historické události.

Svátky jsou slaveny především v synagóze, bohoslužbou, ale také domácí oslavou a zvyky (ty se mění i podle jednotlivých zemí). Bohoslužba je středem židovského kultu, její řád je pevně ustanoven střídáním dne a noci, šesti všedních dnů se sedmým dnem odpočinku a svátky. To vše je ukotveno v židovském kalendáři. V uspořádání času Židé nalézají odvěky boží řád, jeho prožívání přikládají velký význam⁴⁵. Co se týká původu a systému kalendáře, zmínila bych jen, že židovský kalendář je tzv. lunisolární - tzn., že se člení především podle oběhů měsíce kolem země, nejen podle slunce. Více např. v A. Adam *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe* 1998.⁴⁶ Podstatné je, že všechny svátky začínají už večer předcházejícího dne se západem slunce a končí večer v den svátku.

Zvláštností židovské bohoslužby je, že při modlitbách, požehnáních a návštěvách posvátných míst musí mít muži pokrytou hlavu. Nosí buď čepice a klobouky, nebo tzv. kipu či jarmulku (malá čepička). Ženy mívají hlavu pokrytou šátkem, i když to není vyžadováno. Znamená to projev bázně a pokory. Další zvláštností jsou tzv. modlitební řemínky – telifin a plášť - talit. Telifin je kožené pouzdro na řemínku, do kterého se vkládají proužky pergamenu s vybranými verši z Tóry. Talit je buď malý, nebo velký plášť ozdobený třásněmi⁴⁷.

5.1.1 Šabat

Za první biblicky ustanovený svátek bychom mohli považovat šabat. Jedná se o den odpočinku, který přichází sedmý den v týdnu. Během

⁴³ Má oporu v deuterokanonické knize Makabejských a v pozdějším rabínském ustanovení v Talmudu.

⁴⁴ Opírá se o text knihy Ester.

⁴⁵ ŠEDINOVÁ, Jiřina, akol.; *Židé – dějiny a kultura*; str. 113-114.

⁴⁶ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 20.

⁴⁷ ŠEDINOVÁ, Jiřina, akol.; *Židé – dějiny a kultura*; str.116-117.

tohoto dne má Žid přísně nařízeno, co smí a co nesmí dělat. Za práci je považována jakákoliv fyzická činnost, jež vytváří nové věci. Např. prvotní zákaz rozdělování ohně se v dnešní době přetransformoval na zákaz kouření, ježdění autem či zapínání elektrických spotřebičů (např. televize).

Šabat byl také den bohoslužebného shromáždění. Zákazy neměly mít omezující charakter, ale spíše dát prostor a čas pro člověka samotného, jeho rodinu, známé... Provázejí ho četné zvyklosti, které se souhrnně nazývají Oneg šabat = potěšení ze šabatu. Týkají se svátečního oblečení, osvětlení, jídla atd.

Šabat začíná pátečním podvečer rozsvícením šabatových světel a bohoslužbou (ta je ještě před západem slunce). Po bohoslužbě otec doma žehná dětem, znovu posvěcuje šabat a chléb chale – tradiční šabatový chléb. Celý šabatový den je ve znamení bohoslužeb a tří šabatových hostin, vrcholem bohoslužeb je četba pravidelného úseku Tóry – jedné z 54 částí zvaných sidra. Šabat uzavírá obřad „oddělení“ – havdala.⁴⁸

5.1.2 Roš Ha-šana = Svátek nového roku a Jom Kipur = Svátek smíření

Tyto svátky patří mezi tzv. vysoké svátky, nazývané též Dny bázně nebo Deset dní pokání.

Roš Ha-šana připadá na první den sedmého měsíce tirši, den novoluní prvního podzimního měsíce. Novým rokem začíná deset dní pokání. Pro Nový rok platí stejná sváteční pravidla jako pro šabat, plus se přidávají zvláštní významy, ty jsou odvozeny z dalších názvů tohoto dne – Den troubení (vyznačuje se troubením na beraní roh šofar), Den vzpomínání (připomíná, že má člověk myslet na své skutky a napravit je) a Den soudu (podle tradice je Nový rok den soudu celého světa).

---

⁴⁸ ŠEDINOVÁ, Jiřina, *akol.; Židé – dějiny a kultura*; str.118-122.

Deset dní pokání vrcholí nejvýznačnějším svátkem Jom Kipur = Den smíření. Je to den nejen striktního pracovního klidu, ale také kajícího „odříkání“ (celodenní půst) a bohoslužebného shromáždění⁴⁹. Ústřední tématem svátku je smíření, tradice žádá, aby každý, kdo někomu ublížil, je požádal za odpuštění ještě před modlitbou. Svátek tedy začíná úpěnlivou modlitbou večer, druhý den ráno velmi časně začíná celodenní modlitba. Půst končí po modlitbě „Uzamčení“. Během tohoto dne se také vzpomíná na zemřelé při modlitbě „Upamatování“. Věřící dávají najevo svou odevzdanost Boží vůli - muži se oblékají do kitlu (bílé pohřební roucho)⁵⁰.

5.1.3 Pesach

Slavení tohoto svátku připadá na první jarní úplněk, trvá osm dní, od 15. do 22. nisanu. Je prvním ze tří poutních svátků, které mají připomínat dějiny Izraele. Historicky jde o prvotní formu velikonoční hostiny, v níž ústřední úlohy hrají čtyři poháry vína, pečený beránek, nekvašené chleby a zelené byliny.⁵¹ Spadá tedy do období našich Velikonoc.

Nekvašené chleby jsou významným symbolem tohoto svátku. Podle tradice se v domě ani nesmí nic kvašeného přechovávat v domě (platí to i pro nápoje - např. pivo). Pro tuto příležitost bývá vyhrazeno nádobí, které se používá jen při pesachu. Slavnostní pesachová večere má svá pravidla a hlavně obsah. Významem kuchyně se budu zabývat v odstavci....

Ačkoliv pesach trvá osm dní, slavnostnější ráz mají pouze první a poslední dva. Prostřední dny jsou označovány jako polosvátek a lze v této době vykonávat běžné činnosti⁵².

---

⁴⁹ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 28.

⁵⁰ ŠEDINOVÁ, Jiřina, akol.; *Židé – dějiny a kultura*; str.122-124.

⁵¹ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 23-25.

⁵² ŠEDINOVÁ, Jiřina, akol.; *Židé – dějiny a kultura*; str.126.

5.1.4 Šavu'ot = Svátek týdnů / Letnice

Patří do trojice poutních svátků, slaví se sedm týdnů po Pesachu, což připadá na 6. a 7. sivan (přibližně náš červen), a je poděkováním za pšeničné žně. Je spojen s radostí a slavil se různými oběťmi v chrámu.⁵³ Převážně s do chrámu nosily snopy z první úrody - omery⁵⁴.

Kromě díkuvzdání má šavu'ot hluboký duchovní význam. Je oslavou dne přijetí Desatera, připomíná Rút a zaslíbení Mesiáše. Zvykem je v tomto období připravovat pokrmy z mléka a tvarohu jako symbolické přirovnání Tóry a Země Izraele k mléku.

5.1.5 Sukot = Svátek Stánků a Simchat Tóra = svátek Radosti z Tóry

Jsou to poslední poutní svátky. Sukot začíná úplňkem sedmého měsíce a trvá sedm dní, připadá na přelom našeho září a října, v hebrejském kalendáři na 15. - 21. tirši. Charakteristický byl radostnou slavností a díkem za úrodu. V průběhu celého týdne měli Židé bydlet v lehce zbudovaných stáncích z ratolestí a chvojí, tzv. sukách. Sukot je také oslavou sklizně a vinobraní.

Na sukot navazuje sváteční den zvaný hebrejsky Šemini aceret (Svátek osmého dne shromáždění). Ten má trochu jiný význam, a to modlitbou za déšť jako oslava blahodárného přírodního koloběhu. Také se v tento den završuje cyklus celoroční četby Tóry. K tomuto svátku se zhruba od 7. - 8. st. přidává slavnost⁵⁵ „Radosti z Tóry“, ten připadá na 23. tirši a slaví ho především Židé mimo Izrael⁵⁶.

Celé sváteční období tedy trvá devět dní, plně sváteční jsou však první a poslední dva dny. Při nich platí pravidla šabatu, mezidobí je opět polosvátek.

⁵³ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 25.

⁵⁴ ŠEDINOVÁ, Jiřina, akol.; *Židé – dějiny a kultura*; str.126.

⁵⁵ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 26.

⁵⁶ ŠEDINOVÁ, Jiřina, akol.; *Židé – dějiny a kultura*; str. 128.

5.1.6 Chanuka = Svátek posvěcení chrámu

Patří mezi náboženské slavnosti, které se začaly slavit v pobiblické době. Narozdíl od svátků při nich neplatí úplný zákaz práce.

Podle tradice se chanuka slaví od r. 164 př. Kr., od 25. kislevu (9. měsíc) do 2. tetevu, jako oslava obnovení a znovuposvěcení Židovského Chrámu v Jeruzalémě. Váže se tedy na historickou událost. Praktikovalo se nošení ozdobených holí a listnatých větví, zpívalo se, děkovalo se a ve všech domech se zapalovala světla. Za každý den svátečního týdne se rozsvěcí svíčka, k tomu se používá osmiramenný svícen „chanuka“.⁵⁷

5.1.7 Purim = Svátek losů

Spadá na 14. a 15. adar, jimž předcházela postní den 13. adar. Podle tradice jde o oslavu záchrany Židů před pogromem. Jde o velmi radostný svátek, jenž nabývá charakteru karnevalu. O svátku losů se židovské rodiny pořádají hostiny, konají se maškarní průvody pro děti a hrají se divadelní hry o královně Ester. Náboženskou povinností v těchto dnech je obdarování chudých a posílání dáreků přátelům- většinou sladkostí.⁵⁸

5.1.8 Lag be-omer, Tu bi-ševat

Lag be-omer, neboli 33. den omeru⁵⁹, slavený 18. ijaru (přibližně náš květen) jako den učitelů a žáků, patří k historickým slavnostem a vztahuje se ke dvěma událostem (více např. v ŠEDINOVÁ, Jiřina, *akol.; Židé – dějiny a kultura*; str. 130).

Tu bi-ševat slavený 15. ševat se pro změnu vztahuje k cyklu přírody. V Izraeli se tento den vysazují nové stromky a jí se různé druhy ovoce.

Jde o nejvýznamnější den smutku, drží se 9. av (naš červenec/srpen) a je připomínkou čtyř národních a ostatních židovských

⁵⁷ Svátek chanuka spadá do období křesťanského adventu, proto je považován za „židovské Vánoce“.

⁵⁸ ŠEDINOVÁ, Jiřina, *akol.; Židé – dějiny a kultura*; str. 130.

⁵⁹ Omer = období mezi Pesachem a Šavu'otem.

katastrof (od pádu chrámu až např. po vyhnání Židů z Anglie a Španělska). Je to den nejpřísnějšího postu, v synagoze se smutek vyjadřuje svěšením chrámové opony a zakrytím svatostánku černou látkou. Čte se Pláč Jeremiášův. Mži smutek vyjadřují tím, že si nenavlékají plášť talit a modlitební řemínky.

5.2. Příkazy čistoty a nečistoty, židovská kuchyně

Prakticky celý život Židů provází několik zásadních pravidel týkajících se způsobu života, oblékání, chování, přijímání potravy atd. Jde o dodržování rituální čistoty. Tradice odkazuje na očišťovací řády, jež jsou už ve Třetí knize Mojžíšově, které byly později přeneseny do Talmudu.

Rituální čistota jídla se hebrejsky nazývá „kašrut“ = vhodný, rituálně čistý. Tato pravidla se vztahují převážně na maso a jeho přípravu, respektive porážku zvířat. Košer zvíře smí porazit pouze tzv. sochet, což je v podstatě vyškolený řezník. Mezi košer zvířata patří hovězí, skopové, kozi, domácí drůbež, některé druhy ryb (musí mít ploutve a šupiny zároveň, nemusí být zbaveni krve a patří do skupiny tzv. parve potravin⁶⁰). Z masa je nutno odstranit veškerou krev a tuk.

Dalším důležitým nařízením týkajícím se košer kuchyně je zákaz mísit maso a mléko. Toto nařízení vychází z trojitého zákazu v Tóře (Ex 23, 19; 34, 26; Dt 14, 21), který se postupem času vykládal jako úplný zákaz přípravy masa a mléka dohromady, nejen jako konzumaci mléka a masa současně. Prakticky mají v kuchyni zvláštní nádobí na přípravu masa a zvláštní na přípravu mléka. V některých židovských restauracích mají pro tuto přípravu dvě kuchyně.⁶¹

Potraviny, které nespádají ani do jedné výše zmíněné kategorie (maso nebo mléko), se nazývají parve. Jsou to všechny potraviny

⁶⁰ Z <http://www.omkosher.com/cz/koser-pravidla/>, cit: 09042013.

⁶¹ Z <http://www.omkosher.com/cz/koser-pravidla/>, cit: 09042013.

rostlinného původu. Před jejich zpracováním a konzumací však musejí být zkontrolovány, zda nejsou zasaženy hmyzem apod.

5.3. Rodinné tradice a důležité životní mezníky

Na rodinu je pohlíženo nejen jako na základ společenství a státu. Židovská spiritualita se přenáší do všech sfér života počínaje narozením a konče mrtví. K narození se vztahují dva náboženské úkony, které se týkají pouze chlapců. Prvním z nich je obřízka. Každý chlapec má být osmý den po narození obřezán. Je to významný obřad, který se koná buď v porodnici, nebo doma nebo v synagoze. Druhý obřad je méně drastický a týká se pouze prvorozených synů. 31. den po narození je tzv. „Výkup prvorozeného“. Biblicky se vztahuje na uchránění prvorozených při deseti egyptských ranách.⁶²

Důležitým mezníkem v životě je dosažení náboženské dospělosti. U chlapců je tento mezník stanoven na 13. rok, u děvčat již na 12. Od této chvíle nesou plnou odpovědnost za své jednání, stávají se bar micva a bat micva (= syn a dcera příkazů). Chlapci se účastní v synagoze obřadu bar micva a tzv. volání k Tóře, pro dívky je připravena jen rodinná oslava.

5.2.1 Židovské manželství

S institucí manželství je spjat pojem keduša = svatost. Manželství je posvátná instituce spojení muže a ženy, proto je udržováno v nesmírné úctě. Ačkoliv má tedy židovské manželství právní formu smlouvy (tzv. ketuba⁶³), je povýšeno do roviny svatosti a promítá se v něm vztah lásky a spojení nejen mezi mužem a ženou, ale s Bohem samotným⁶⁴.

Manželství začíná jako tradičně u většiny populace sňatkem. Vlastní svatební obřad má svá pravidla. Většinou se koná v úterý, což odkazuje na

---

⁶² Bible, 2Moj 11.

⁶³ Manžel se v ní zavazuje, že se k ženě bude chovat s úctou a nenechá ji bez prostředků, také stanovuje zajištění ženy v případě smrti manžela nebo rozvodu; zůstává ve výlučném vlastnictví ženy (In ŠEDINOVÁ, Jiřina, *akol.; Židé – dějiny a kultura*; str. 133.

⁶⁴ De FIORES, Stefano; GOFFI, Tullio; *Slovník spirituality*, str. 1275.

druhý stvořitelství den dle Tóry (Bůh o tomto dni dvakrát řekl, že je dobrý⁶⁵). V podstatě to není nařízení, nesmí se však konat ve svátek nebo smuteční den. Nemusí být v synagóze, protože důležitým prvkem je tzv. chupa = baldachýn. Ta symbolizuje budoucí domov manželů.⁶⁶

Svatební obřad je rozdělen do dvou částí. První začíná příchodem ženicha v doprovodu rodičů, pak přichází nevěsta v doprovodu rodičů, nevěsta sedmkrát obejde ženicha a tím začíná zasnoubení. Po rabínských požehnáních se snoubenci napijí z poháru vína, ženich navlékne nevěstě prsten na pravý ukazovák a vysloví formuli dle Talmudu⁶⁷. Následuje vlastní sňatek. Veřejně je předčtena svatební smlouva, kterou ženich podepíše, novomanželé vypijí druhý pohár vína a vyslechnou si sedm rabínských svatebních požehnání. Na závěr ženich rozbije skleněný pohár a přítomní zvolají „mazel tov“ (= hodně štěstí). Po obřadě se koná hostina.⁶⁸

V současné době se manželství nejvíce týká otázka antikoncepce a řízeného rodičovství. Pohledy na toto téma jsou různé podle intenzity dodržování rabínských nařízení. Zatímco ortodoxní judaismus použití antikoncepce odmítá a umožňuje ji pouze v nejkrajnějších případech, reformní proud s ní nemá problémy. Střed tvořící konzervativní judaismus antikoncepci uznává, ale směřuje své členy k obecným tradicím. Dle tradiční interpretace Tóry je použití antikoncepce v rozporu s přikázáním „plodit a množit se“⁶⁹. Současná rabínská tradice se však zabývá situacemi, kdy je pro ženu nevhodné nebo dokonce nebezpečné zplodit dítě. Pokud dojde k použití antikoncepce, je volena bariérová nebo hormonální. Naprosto se nedá praktikovat počítání plodných a neplodných dnů, neboť většina neplodných dnů se kryje s tzv. obdobím niddah, což je období

---

⁶⁵ 1 Moj, 1,9-13.

⁶⁶ ŠEDINOVÁ, Jiřina, akol.; *Židé – dějiny a kultura*; str. 134.

⁶⁷ „Budiž mi zasvěcena tímto prstenem podle zákona Mojžíše a Izraele.“ Např. in ŠEDINOVÁ, Jiřina, akol.; *Židé – dějiny a kultura*; str. 134.

⁶⁸ ŠEDINOVÁ, Jiřina, akol.; *Židé – dějiny a kultura*; str. 134.

⁶⁹ Bible, 1 Moj 1,28

menstruace a týden po ní - období nečistoty ženy, kdy k ní muž nesmí vstoupit⁷⁰.

5.3 Postavení ženy v židovské rodině

Vnímání rozdílu mezi mužem a ženou v židovské tradici vychází už z příběhu o stvoření. Teologicky lze narazit na dva příběhy. První vypráví, že člověk byl stvořen jako takový - muž a žena dohromady⁷¹. Druhá zpráva o stvoření hovoří o tom, že muž byl stvořen z prachu a žena z mužova žebra⁷². Následující příběh o jablku a vyhnání z ráje není pro ženu příliš šťastný. Je odsouzena k trápení spojenému s porodními bolestmi a je jí přisouzena role partnerky a matky- 1 Moj 2,16: „Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout.“⁷³ ženě dostává se v biblických textech zvláštní pozornosti, i když ne příliš pozitivní. Je jí přisuzována vina za vyhnání z ráje, která se nese v celém ženském pokolení. Sherif Abdel Azim v práci *Ženy v islámu versus ženy v žido-křesťanské tradici* zdůrazňuje negativní postoj vůči ženám na příkladu délky rituální nečistoty matky po narození dcery (dvojnásobná proti narození syna).⁷⁴

Většina biblických příkazů je směřována výhradně na muže. Někteří judaisté a „starozákoníci“⁷⁵ tento fakt vysvětlují tím, že žena stvořená z Adamova žebra je vyšší bytost a příkazy se jí říkat nemusejí⁷⁶. I přesto se ženy týká několik pravidel, dalo by se říci pohlavní čistoty (niddah). Z pohledu Kateřiny Hajdovské-Tlusté mají tato nařízení praktický charakter

---

⁷⁰ Z http://en.wikipedia.org/wiki/Jewish_views_on_contraception, cit.: 09042013

⁷¹ Bible, 1 Moj 1,27.

⁷² Bible, 1 Moj 2,22nn.

⁷³ Bible, 1 Moj 2,16.

⁷⁴

⁷⁵ Tímto pojmem jsou myšleni badatelé zabývající se původem a výkladem textů starého zákona.

⁷⁶ Např. výklad Dr. Jiřího Beneše, předmět Teologie Starého zákona, absolvování 01/2011.

a dala by se, nehledě na jejich náboženský aspekt, doložit i dnešními zdravotními, hygienickými či psychologickými důvody⁷⁷.

Velkou roli má žena především v péči o domácnost, především o kuchyni. Znát a přesně dodržovat košer pravidla je dle mého názoru umění. Zvláště při dnešním způsobu nakupování předem předpřipravených potravin dost často neznámého původu. Nedokážu si představit, jak židovská hospodyně shání v Praze košer připravené maso. Dle současného způsobu vyhledávání informací jsem našla pár prodejců (největší je King Solomon's, Premium gourmet kosher food⁷⁸). Našla jsem i informace o židovských jatkách a jejich regulacích českými zákony.⁷⁹ Nic záviděníhodného.

5.4 Postoj judaismu k polygamii

Dle biblických knih není polygamie Židům neznámá. Dle 1Moj už Jákob měl dvě ženy (první Leu, kterou si musel vzít, aby dostal i Ráchel)⁸⁰. Ve starověkých časech byla zcela běžná, i když v Egyptě a Babylonii převládala monogamie. Postupem času byly takové tendence i u Židů, zvláště díky Mojžíšovým nařízením (Lv 18,18, Dt 17,17). Novotný píše, že i další texty ukazují na ideál jednoženství a že v dobách babylonského zajetí monogamie zcela převládla. Váženost manželství lze pozorovat na mnohých přirovnáních vztahu vyvoleného lidu k Bohu jako poměru muže k ženě.⁸¹ I když byl přechod od polygamie k monogamii přechodný, rozlišovalo se mezi manželkami jako takovými, které měly stejná práva, a konkubínami. V praxi se u mnohoženství nejčastěji vyskytovala bigamie, Klasická polygamie byla výsadou králů (David, Šalamoun).⁸²

⁷⁷ Z <http://www.haj-tl.wz.cz/htm/ZenaZidTradici.htm>, cit.: 09042013.

⁷⁸ Z <http://www.kosherfoodonline.cz/o-nas.php>, cit.: 09042013.

⁷⁹ Např. v článku časopisu E15 .cz, od autora Bohuslava Hrušky: <http://zpravy.e15.cz/byznys/zemedelstvi/statulehci-muslimskym-a-zidovskym-,jatkam-904728>.

⁸⁰ Bible, 1 Moj 29

⁸¹ NOVOTNÝ, Adolf; *Biblický slovník*; str.400.

⁸² Z: <http://specp.prf.cuni.cz/vyuka/izrael.htm>, cit. 18042013.

6. Tradice v křesťanství

V katolické církvi je tradice chápána jako veškerý obsah křesťanské víry, byla předána církvi apoštoly. Předávání neboli tradice je obsažena ve výuce, dogmatech i výkladu Písma. Křesťanská víra je tedy založena nejen na víře v Boha. Celou katechetiku na tomto místě opravdu nebudu rozebírat. Co je však důležité pro život křesťana, jsou nepochybně základní pravidla převzatá z Bible - Desatero Božích přikázání⁸³ - a jiná morální pravidla - např. tzv. zlaté pravidlo⁸⁴. Narozdíl od Židů se však nemusí řídit zákony a nařízeními, která lze najít např. v knize Leviticus⁸⁵. Jak už bylo řečeno v předcházejících kapitolách, tradice a zvyky jsou ustálené formy a vzorce chování vytvářené v průběhu života často několika generací. Základem pro křesťanskou tradici jsou nepochybně základní biblické události - narození Ježíše Krista, Velikonoční děje a působení apoštolů. Ukotvením těchto základních dějů se vytvořily první předávající se stereotypy křesťanského života, na které se v průběhu staletí navazovaly další a další.

Praktikování tradic a zvyků je uspořádáno do tzv. liturgického roku. Liturgický (církvní) rok křesťanů se skládá z tzv. liturgických období. Pořadí a závaznost různých slavností a svátků, určují úryvky z Písma, které se při bohoslužbách mají číst. Dle A. Adama jde o souhrn všech liturgických slavností, jež našly v ročním cyklu pevné místo.⁸⁶

Liturgický kalendář vznikl překrytím dvou velkých cyklů, jednoho pohyblivého, druhého stálého. Stálý cyklus svátků je vázaný na pevná data kalendáře. Nejvýznamnějšími svátky s pevným datem jsou Vánoce. K těmto svátkům patří i naprostá většina svátků svatých. Druhý, pohyblivý cyklus svátků je závislý na datu Velikonoc a od nich se odpočítává. Proto se

---

⁸³ Bible, např. Ex 34,28.

⁸⁴ Bible, Tob 4,15, nebo Mt 7,12.

⁸⁵ Bible, třetí kniha Mojžíšova.

⁸⁶ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 14.

každý rok mění. Kromě Velikonoc mezi tzv. pohyblivé svátky patří Popeleční středa či Seslání Ducha Svatého. Pohyblivým svátkem je v podstatě i 1. adventní neděle (4. neděle před 25. prosincem).

Kromě těchto svátků patří do liturgického kalendáře i další slavnosti, svátky a památky podle liturgického kalendáře platného na daném území, diecéze či řádu.

Rozdělením křesťanů do několika vyznání (tím myslím katolíky, pravoslavné, v ČR např. „husity“ apod.) vzniklo i několik desítek možná stovek různých zvyklostí v životě věřících, které ovlivňují i rodinný život. Rozdílnosti nejsou jenom v tradicích praktikovaných v chrámě Božím při bohoslužbách a bohoslužebných setkáních, jako rozdíly v liturgii, výzdobě modliteben a kostelů. Celkové pojetí víry v jednotlivých křesťanských církvích a náboženských společnostech ovlivňují i hodnoty věřících, které se do rodiny promítají. Např. je velký rozdíl mezi rodinou protestantů - např. „husitů“ - a svědků Jehovových (pokud můžeme tuto skupinu pokládat za křesťanskou).

6.1. Křesťanské svátky

Základní události, od kterých se odvíjejí křesťanské svátky, se týkají osoby Ježíše Krista a jeho spasitelných činů. Jde o umučení a zmrtvýchvstání Ježíše. Tato událost je každoročně připomínána o Velikonocích (i když tento svátek vznikl až na přelomu prvního a druhého století⁸⁷). Další významnou událostí je narození, jež je připomínáno a slaveno o Vánocích. Mezi těmito svátky je mnoho dalších, připomínajících následovatele Ježíše, které popíšu v následujících odstavcích.

Zvláštní skupinu tvoří dle A. Adama tzv. svátky ideové.⁸⁸ Jsou to svátky typu: slavnost Nejsvětější trojice, slavnost Těla a krve Páně apod. Ty jsou postavené na pravdě víry, dogmatice, zbožnosti a dostávaly se do

⁸⁷ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 36.

⁸⁸ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 36.

liturgického kalendáře na základě opakované prosby oprávněné autority u papeže.

6.1.1 Neděle

Základním křesťanským svátkem je neděle. Symbolizuje nejen začátek židovského týdne (první den), ale především připomíná událost zmrtvýchvstání Ježíše a jeho zjevení se ženám u hrobu. Původně se slavila jako týdenní pascha. Slavení eucharistie přikázal sám Ježíš slovy: „To čiňte na mou památku.“⁸⁹ Původní křesťanská obec se v tento den scházela večer (tj. v době hlavního jídla), aby uctili památku při „lámání chleba“. Současná liturgie probíhá v kostele, čas setkání je různý dle obcí a „lámání chleba“ je symbolické. Dle A. Adama jsou „věřící povinni se shromáždit, aby slyšeli Boží slovo a měli účast na eucharistii“⁹⁰.

6.1.2 Velikonoce

Snad každý v našem státě zná Velikonoce a tradice, jež je opanovávají. Pomlázka, vajíčka, koleda. Tím, že spadají do jarního období, překrývají se s, dalo by se říci, přirozenými oslavami příchodu jara, nového života a tak trochu pohanskými oslavami evropských národů. Dle tradice navazují na židovský svátek pesach, který slavil Ježíš Kristus se svými učedníky v době, kdy byl ukřižován.

Velikonoce jsou tzv. pohyblivý svátek a řídí se podle prvního jarního úplňku. Původně se slavily pouze jeden den, respektive jeden večer - o velikonoční noci. Až ve 4. století se utvořilo dle A. Adama tzv. „*nejsvětější triduum ukřižovaného, pohřbeného a vzkříšeného Pána*“⁹¹, tedy začaly se Velikonoce slavit ve třech dnech. Začínají na tzv. „Zelený čtvrtek“ večerní mší, vrcholí při velikonoční vigílii⁹² a končí nešporami⁹³ neděle

---

⁸⁹ Bible; 1K 11,24.

⁹⁰ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 53.

⁹¹ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 68.

⁹² Vigílie = Z lat. vigiló = bdít, nespát. Noční nábožný úkon (modlitební hlídka). In SALAJKA, Milan; *Slovník náboženských a teologických výrazů a pojmů*, 2000.

Zmrtvýchvstání Páně. Každý z těchto tří dní má svou symboliku a dodržované tradice.

Zelený čtvrtek připomíná poslední Kristovu večeři s učedníky, při které jim myl nohy, lámal chléb a ustanovil eucharistii. Tradice se ustálily v té podobě, že se ve čtvrtek večer sejde obec k bohoslužbě a poté se až do veliké noci odmlčí zvony. Ty byly v dřívějších dobách nahrazovány řehtačkami a podobnými nástroji. Mytí nohou tradičně opakuje papež, když při bohoslužbě myje nohy všem kardinálům. Současný papež o letošních Velikonocích udělal výjimku a myl nohy mladým delikventům⁹⁴.

Velký pátek se jako den Ježíšovi smrti označuje jako den smutku. Je také spojen s postem. Ačkoliv postní období dle tradice začíná už od tzv. popeleční středy (40 dní před samotnými Velikonocemi. Půst by měl převážně spočívat ve vyhýbání se určitým druhům potravin, především masu.) O Velkém pátku půst vrcholí a jde o absolutní půst od jídla i pití. To museli věřící vydržet 40 hodin. Tato postní praxe však příliš dlouho nevydržela.

Dnes označovaná bílá sobota neměla původně vlastní liturgii. Byl to den smutku a postu. Prvotně se slavila až v pozdních večerních hodinách. Kolem třetího století se doba bohoslužby o bílé sobotě přesunula do ranních hodin - např. pro A. Adama z nepochopitelných důvodů, když ještě ve 4. st. zabírala velikonoční vigilie zřejmě celou noc.⁹⁵ Na bílou sobotu připadá samotná velikonoční noc. Liturgie k tomuto svátku se v průběhu staletí měnila. Dnes se skládá z několika částí: slavnost velikonoční svíce, bohoslužba slova, bohoslužba křestní a eucharistická bohoslužba (podrobněji např. v ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; 1998).

---

⁹³ Nešporami se nazývají odpolední nebo večerní pobožnosti.

⁹⁴ Např. v: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/220710-papez-umyl-a-polibil-nohy-delikventum-vcetne-dvou-divek/>, cit.: 01042013.

⁹⁵ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 80.

Protože vigilie velikonoční noci trvala až do brzkého rána, neměla následující neděle žádnou svou liturgii a její slavení bylo diskutováno. Především téma kázání a důležitost přijímání.

Po těchto třech dnech následuje velikonoční doba, tzv. padesátidení (řec. pentekosté). Je to období radosti, které probíhá následujících padesát dnů. Původní církev toto období slavila jako celek, jenž oslavoval Ježíšův přechod ze smrti do slávy a končil Nanebevstoupením Páně. Později došlo k rozdělení padesátidení do několika částí a Nanebevstoupení Páně už není svátek, ale jen slavnost, stejně jako uzavření velikonoční doby, tzv. svatodušní neděle (padesátý den po Velikonocích, počítáno od velikonoční neděle).

Vzhledem k tomu, že jsou Velikonoce velmi významným křesťanským svátkem, vyvíjela se liturgie a náboženská praxe velmi dlouho a rozmanitě. Tak se dospělo k popeleční středě, kterou začínalo čtyřicetidenní postní období připomínající půst Ježíšův, přes samostatné velikonoční svátky, až po svatodušní neděli. Přičemž každá neděle z tohoto dlouhého období má svůj název, význam a liturgii. Tak můžeme slyšet o tzv. květné neděli - šestá postní neděle připomínající vjezd Ježíše do Jeruzaléma a následující události. Zajímavé je, že liturgický rok o námi slaveném „červeném pondělí“ nehovoří. Jde totiž o starý pohanský zvyk, který nemá s křesťanstvím nic společného.

6.1.3 Vánoce

Tento svátek, tak oblíbený skoro po celém světě, se traduje až od počátku 4. st. Dle historických zmínek se od r. 336 slaví v Římě 25. prosince liturgie Kristova narození.⁹⁶ Původním obsahem vánočních svátků je vtělení Boha do člověka, nejen tedy samotné narození, ale inkarnaci Boha do těla. Ke sváteční vánoční liturgii se počítá už večerní mše 24. prosince, tedy štědrovečerní mše. Těmto svátkům však předchází

---

⁹⁶ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 120.

tzv. adventní doba. Jde to období 4 týdnů před samotnými svátky, které po ustálené tradici začíná první adventní nedělí před 24. prosincem.

Vánoce jako takové probíhají celý týden. Začínají vigiliemi 24. prosince, následuje Boží hod vánoční, pak svátek sv. Štěpána (známý od 4. st.), 27. prosince svátek apoštola Jana, svátek svatých mládětek 28 prosince, v neděli v tomto období se oslavuje svatá rodina atd. Více např. v ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; 1998.

Součástí vánočních svátků je i slavení Nového roku, který církev do své liturgie zavedla jako reakci na několik událostí. Jedna na to, že Gaius Julius Caesar stanovil 1. leden jako začátek nového roku. A jednak na to, že pohané tento den oslavovali boha Jána nevázanými radovánkami.

Na 6. leden připadá svátek, který je slaven rozdílně na východě a na západě. Zatímco západ tento den slaví jako epifanii a příchod mudrců, východ zavedl tento svátek jako reakci na Alexandrijské pohanské oslavy narození Boha Eóna a slaví jej jako narození Ježíše a 25. prosinec připomíná příchod mudrců, křest Ježíše a svatbu v Káně⁹⁷.

6.1.4 Liturgické mezidobí

Mezi těmito hlavními svátky je tzv. liturgické mezidobí, které je vyplněno různými slavnostmi. Jde o období od týdne po Křtu Páně až do Popeleční středy a od pondělí svatodušního až do začátku adventu. Pro jednotlivé týdny se používá číslování - 33 nebo 34 týdnů v mezidobí. Toto rozdělení bylo zavedeno novým řádem v roce 1969. Předtím se rozlišovaly dva časové úseky, doba po Zjevení Páně a doba po Duchu svatém, jejichž rozsah byl rozdílný podle data Velikonoc. V obou případech je každé neděli přiřazené téma čtení z Bible a každá neděle má svou slavnost. Např. slavnost Nejsvětější Trojice, slavnost Krve a Těla Páně apod.

---

⁹⁷ Např. v Bible, Jan 2,1-11.

Do liturgického mezidobí kromě již zmíněných slavností patří také tzv. kvatembrové a prosebné dny a svátky svatých. Kvatembrové dny jsou středa, pátek a sobota čtyř týdnů v roce, spadajících přibližně a začátky čtvera ročních období (*quattuor tempora*⁹⁸). Jejich obsahem byl pravděpodobně půst, jenž doporučoval už Starý zákon, a poděkování za úrodu v průběhu roku. Prosebné dny mají svůj původ ve starším prosebném průvodu, který se konal 25. dubna - den svátku evangelisty Marka. Také šlo o překrytí a vytlačení tzv. „Robigálií“ (slavené ke cti boha Robiga v Římě).⁹⁹ V pátém století pro změnu v Galii vznikly tzv. *Litaniae minores* (mladší prosebné dny, které nařídil biskup Marmetus z Vienne. Po tři dny před Nanebevstoupením Páně se konala zvláštní kající procesí spojená s postem, která prosila za ochranu před zemětřesením a neúrodou). Svátky svatých oslavují a připomínají Ježíšovu matku, apoštoly, mučedníky a další významné následovníky Krista.

6.2 Tradice a obřady spojené s praktikováním víry - svátosti

Podobně jako Židé, i křesťané mají bohoslužebné obřady praktikující víru, které se nazývají svátosti. Dle Katechismu R. Medka jsou svátosti „*posvátné viditelné a působivé prostředky neviditelné Boží milosti.*“¹⁰⁰ Pocházejí z ustanovení Ježíše Krista a jsou pokračováním jeho znamení.¹⁰¹ Vysluhují se v rámci bohoslužeb a církevních obřadů. Římskokatolická církev má sedm svátostí – křest, biřmování, večeře Páně, pokání, útěcha nemocných, svěcení kněžstva a manželství, ostatní církve z nich vycházejí. Např. Církev československá husitská vysluhuje všech sedm svátostí, evangelické a jiné protestantské církve uznávají pouze dvě, křest a večeři Páně.

⁹⁸ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 179.

⁹⁹ ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; str. 185.

¹⁰⁰ MEDEK, Rudolf, ThDr.; *Katechismus v duchu církve československé husitské*; str. 87.

¹⁰¹ *Zvěstování víry, Holandský katechismus*; Sít, ekumenické nakladatelství a vydavatelství v Praze, str. 108.

R. Medek píše, že přijímání svátostí je věřícímu člověku potřebné, já bych řekla, že přímo nutné. Vstup do jakéhokoli křesťanského společenství je podmíněn křtem, a v průběhu života běžný věřící člověk absolvuje kromě svěcení kněží všechny.

V žádném případě to nejsou magické úkony, neboť dle teologického výkladu k jejich působení nedochází provedením obřadu, ale vírou v Boží milost.¹⁰²

6.2.1 Křest

Křest je obřad pro vstup do křesťanského společenství. Vlastní obřad u dospělých předchází tzv. katechumenát. Jde o duchovní a informativní přípravu. Katechumenát běžně trvá rok, jeho délka však není nikde nařízena.

Svátost křtu může být vysluhována v kterýkoliv den a v jakoukoliv dobu. Symbolicky nejvhodnější je noc, kdy Ježíš vstal z mrtvých, tedy Velikonoce. Při velikonočním obřadu kněz svěť vodu, kterou se následně křtí.

Vlastní obřad probíhá následovně. Novokřtěnec je vyzván, aby předstoupil před společenství, veřejně se musí odříct zla a vyznat svou víru a následně je pokřtěn politím vodou – trojnásobným politím temene (nebo trojnásobným ponořením do vody). Je osloven novým jménem, pokud si ho zvolí, a při tom kněz odříká formuli „Křtím tě ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ Člověk je pokřtěn jednou provždy a neměl by být opakován ani při vstupu do jiného křesťanského společenství.¹⁰³

Jiný případ je křest dětí. Dítě se samo nerozhodne pro vstup do církve. Rozhodující úlohu mají rodiče a kmotři. Procházejí podobnou přípravou, jako katechumeni. Při samotném křtu slibují, že budou dítě vychovávat ve víře v Krista.

¹⁰² MEDEK, Rudolf, ThDr.; *Katechismus v duchu církve československé husitské*; str. 88.

¹⁰³ *Zvěstování víry, Holandský katechismus*; Síť, ekumenické nakladatelství a vydavatelství v Praze, str. 210.

6.2.2 Biřmování

Při tomto aktu jde o upevnění křtu. Dle teologického výkladu je při biřmování člověku udělen Duch svatý, je to „svatodušní korunovace“ křtu, jak píše Holandský katechismus. Uvádí, že při křtu jde spíše o očistění, zatímco u biřmování se slaví zvlášť radost a síla Ducha svatého.¹⁰⁴

Zvykem je, že biřmování udílí biskup, pokud není nutné, aby ho udělil jiný kněz. Někde také bývá zvykem, že je biřmovanci uděleno nové jméno. A stejně tak jako křest je to neopakovatelný úkon a udílí se jen jednou.

6.2.3 Večeře Páně = eucharistie

Večeří Páně se připomíná tzv. poslední hostina Ježíše Krista. Při této večeři naznačil Ježíš učedníkům svou smrt a slovy: „Toto činite na mou památku,“¹⁰⁵ ustanovil základní křesťanský obřad.

Před samotnou eucharistií je vždy nejprve bohoslužba slova. Samotná eucharistie se skládá ze tří částí – příprava darů, eucharistická modlitba a přijímání. Teologické aspekty tohoto úkonu jsou obšírné a nejsou předmětem této práce, proto se eucharistií více zabývat nebudu. Více naleznete např. v Holandském katechismu.¹⁰⁶

6.2.4 Pokání neboli svátost smíření

Tato svátost je znamením odpuštění hříchů a je jeho vrcholem. Realizuje se zpovědí faráři zpravidla v určený den a na určeném místě v kostele. Není to však pravidlo, např. faráři církve československé husitské udělují svátost smíření kdekoliv a takřka kdykoliv při soukromém rozhovoru. Taková zpověď nemusí vždy obsahovat pouze vyznání hříchů,

---

¹⁰⁴ *Zvěstování víry, Holandský katechismus*; Sít', ekumenické nakladatelství a vydavatelství v Praze, str. 220.

¹⁰⁵ Bible, L 22,19.

¹⁰⁶ *Zvěstování víry, Holandský katechismus*; Sít', ekumenické nakladatelství a vydavatelství v Praze, str. 281.

ale i problémů a trápení. Pro tyto účely slouží tzv. kající bohoslužba slova, při níž se vyznává celé obecenství.¹⁰⁷

6.2.5 Manželství

Tato svátost je dle Bible ustanovena už v příběhu o stvoření světa.¹⁰⁸ Žít v páru, v manželství, je dle tohoto ustanovení předurčeno. Svátost teologicky spočívá v posvěcení manželství samotným Kristem, prakticky ve slibu a v životě podle tohoto slibu. Není to jen právní forma vztahu nebo svatební liturgie. Celý společný život v lásce a věrnosti až do smrti je svátost manželství.¹⁰⁹

6.2.6 Útěcha nemocných

Tato svátost je udílена vážně nemocným lidem. Její důvod není tzv. „poslední pomazání“, jak si mnozí lidé myslí. Jejím hlavním úkolem je poskytnutí duchovní útěchy nemocnému, nejen umírajícímu.

Kněz maže nemocného na čele a na rukou a říká při tom modlitební formuli.¹¹⁰

6.2.7 Svěcení kněží

Kněžský nebo také pastýřský úřad má zástupnou funkci. Kněží jsou služebníci Boží, kteří mají být k dispozici ostatním a zvěstovat všem Krista a slovo Boží. Pastýři církve už od dob apoštolů se těšili veliké autoritě, neboť jejich úřad byl ustanoven slovy Ježíše Krista – J 20,22: „Komu odpustíte hříchy, tomu jsou odpuštěny.“

Svátost svěcení má tři stupně: jáhenský, kněžský a biskupský. Biskupský je ten nejvyšší. Biskupovi je dán pastýřský úřad v plném rozsahu. Světí ostatní kněží, udělují bířmování. Kněz slouží bohoslužby,

¹⁰⁷ Zvěstování víry, Holandský katechismus; Sít, ekumenické nakladatelství a vydavatelství v Praze, str. 376.

¹⁰⁸ Bible, Gn 1.

¹⁰⁹ Zvěstování víry, Holandský katechismus; Sít, ekumenické nakladatelství a vydavatelství v Praze, str.324.

¹¹⁰ Zvěstování víry, Holandský katechismus; Sít, ekumenické nakladatelství a vydavatelství v Praze, str. 382-383.

uděluje všechny svátosti kromě svěcení kněží. Jáhen je pomocník kněze a biskupa. Nesmí však sloužit mši, zpovídat a udělovat biřmování.

Svěcení kněží má svou liturgii, jejíž podstatou je vkládání rukou. Biskup po evangeliu žádá při promluvě slib vír a lásky. Poté se věřící modlí litanie ke všem svatým a vysvěcování na znamení pokory leží na zemi. Následně biskup klade ruce na hlavy odříkávajíc konsekrační modlitbu. Na závěr předává kalich, maže ruce olejem a slouží společně s novými kněžími mši svatou.¹¹¹

6.3 Křesťanská rodina

Rodina hlásící se ke křesťanství, ať už jakéhokoliv křesťanského vyznání, je postavena na patriarchálním základu stejně jako židovská. S ohledem na historii se není ani čemu podívat. Způsob života je téměř stejný jako u většinové společnosti. Např. na rozdíl od Židů nemusí křesťané dodržovat nařízení čistoty. Způsob života se odvíjí od hodnot a tradic vzešlých z Písma svatého a zformovaných v průběhu dějin. Měnil se postoj k ženám, k člověku jako jedinci, měnilo se pojetí rodiny.

6.2.1 Pohled na manželství a rozvod

Dle Lewise křesťanství oslavilo manželství více, než kterékoliv jiné náboženství.¹¹² Vychází z výroků Ježíše o manželství, který navazuje na židovskou tradici stvořitelského řádu. Podle něj je muž a žena jedno tělo a nemá se rozdělovat, co Bůh spojil. Ježíš tato slova potvrzuje a připouští rozlukou pouze za předpokladu cizoložství, navíc k tomu zakazuje další sňatek, který označuje také za cizoložství.

6.2.2 Postavení ženy

Postavení ženy v křesťanské rodině vyplývá nejen z dějinných tradic, ale také z výkladu Písma svatého. Starý zákon a rabínská tradice

¹¹¹ Dostupné z: <http://postoloprty.farnost.cz/duchovni-slovo/katecheze/svatost-sveceni-knezi/>; cit. 22042013.

¹¹² LEWIS, Clive Staples; *K jádru křesťanství*, str. 73.

nejsou k ženám příliš vlídní. I na několika místech NZ se můžeme dočíst, jak je na ženy pohlíženo, zvláště v evangeliích, kdy Ježíš pobývá mezi ženami i proti rabínským ustanovením (viz J 4,27, L 13,10nn atd.). Svým chováním postavení ženy oproti židovství zlepšil, i když mezi apoštoly žádnou nepřijal. Pozdější jeho následovníci k ženám tak vlídní nejsou. Už sám apoštol Pavel považoval ženu za hříšnici, která se nechala svést hadem, která je stvořena pro muže a měla by mu být podřízena.¹¹³ Ačkoliv byly v prvotní církvi považovány za plnohodnotné členy sboru, našli se i postavy, které k nim nebyly pozitivně nakloněny. Např. sv. Tertullian osočil ženy z porušení božího zákona a zničení obrazu Božího a že kvůli nim musel zemřít Syn Boží. Dle sv. Augustina a Tomáše Akvinského jsou ženy zkažené a pro Martina Luthera byly ženy dobré jen k tomu, aby rodily děti.¹¹⁴ I přes to všechno křesťanství postavení ženy pozvedlo. Kromě Ježíšova zákazu cizoložství stanovili jednotný metr na posuzování chování mužů a žen. D'Souza píše, že křesťanství přineslo nový úkaz, tzv. dvorskou lásku, která dala ženě výsostné postavení. Píše, že s křesťanstvím přišlo galantní chování k ženám.¹¹⁵

6.2.3 Postoj křesťanství k polygamii

E. Hillman napsal, že v Novém zákoně není nikde zakázána polygamie nebo přikázána monogamie. A že Ježíš se k polygamii nijak nevyjadřuje, ačkoliv byla v jeho době v židovské společnosti běžná. Podle něj církev zakázala v Římě polygamii, aby vyhověla řecko-římské kultuře.¹¹⁶ V podstatě i současné právo postavené na římském, bigamii a polygamii zakazuje.

Dle mého názoru křesťanství staví teologii manželské svátosti na biblickém příběhu o stvoření člověka, tedy muže a ženy, ne žen.

¹¹³ NOVOTNÝ, Adolf; *Biblický slovník*; str. 1346.

¹¹⁴ AZIM, Sherif Abdel; *Ženy v islámu versus ženy v židovsko-křesťanské tradici, Mýtus a realita*, str. 8.

¹¹⁵ D'SOUZA Dinesh; *Křesťanství a ateismus úplně jinak*; str. 65.

¹¹⁶ AZIM, Sherif Abdel; *Ženy v islámu versus ženy v židovsko-křesťanské tradici, Mýtus a realita*, str. 31.

K manželství jako takovému se vyjadřuje až apoštol Pavel ve svých textech, kde píše, že je lepší zůstat svobodný, a to z důvodu toho, co má následovat – očekával konec světa¹¹⁷.

6.3 Závěrem ke křesťanské rodině

Ke křesťanské rodině bych v závěru chtěla ocitovat výklad A. Novotného dle Zásad CČBE: *„Teprve evangelium vytvořilo rodinu v pravém slova smyslu. Rodina není sama sobě účelem. Jejím úkolem je oslavovati Boha a zobrazovati na zemi obcenství mezi Bohem a jeho stvořením... Křesťanství překonalo mnohoženství a z ženy učinilo před Bohem tvora stejné ceny. V Kristu není rozdílu mezi mužem a ženou... Ježíš prohlašuje manželství za nerozlučitelné a chrání tak ženu před mužovou libovůlí... Také v manželství má být cudný a čistý poměr mezi mužem a ženou a celá domácnost má nésti pečeť čistoty a ušlechtilosti.“*¹¹⁸

---

¹¹⁷ Bible, 1 Kor 7.

¹¹⁸ NOVOTNÝ, Adolf; *Biblický slovník*; str. 400.

7. Islámské tradice

„Věřící muži a věřící ženy jsou si vzájemně přáteli a přikazují vhodné a zakazují zavrženíhodné, dodržují modlitbu, dávají almužnu a jsou poslušní vůči Bohu a Jeho poslu. Nad těmi se Bůh věru slituje, neboť Bůh mocný je i moudrý.“¹¹⁹

Islám je velmi odlišný od žido-křesťanské společnosti a uznává jiná pravidla i výklady víry. Život se řídí podle základních kodexů, kterými je Korán, Sunna a Šaría. Korán je svatá kniha islámu, která obsahuje souhrn všech nařízení, která dal Bůh lidem prostřednictvím proroka Mohameda. Sunna je pak soubor výroků a činů Mohameda v době jeho prorockého poslání a slouží jako příklad vhodného chování. A nakonec Šaría je právní rámec, který upravuje vztah člověka k Bohu.

Na rozdíl od židů a křesťanů muslim nepotřebuje prostředníka pro vztah k Alláhovi. Základní příběh se odehrává od proroka Mohameda, který má být základním vzorem pro všechny věřící. Postupem času se vytvořila vrstva náboženských profesionálů, kteří se zabývají výkladem Koránu, sunny, šaríi a odvozeného práva, nejsou to však duchovní ve smyslu rabínů nebo apoštolů.

7.1 Základní pilíře víry

Celá islámská víra je postaven na pěti základních prvcích – vyznání víry, konání modlitby, placení almužny, půstu v měsíci ramadánu a pouť do Mekky.¹²⁰

---

¹¹⁹ Korán 9:71

¹²⁰ KROPÁČEK, Luboš; *Duchovní cesty islámu*; str. 91.

7.1.1 Šáhada

Šáhada je svědectví, dosvědčení, vyznání víry, že není jiného božstva kromě Boha a Mohamed je Boží posel. Toto vyznání muslim pronáší při každodenních modlitbách, je jejich velkou součástí.¹²¹

7.1.2 Modlitba

Hlavní každodenní povinnost muslima je modlitba - salát. Vedle obřadů hadže je modlitba závaznou podobou muslimské bohoslužby. Soukromá prosebná modlitba je však něco jiného. Salát má svou ustálenou tradiční formu a je třeba ji vykonávat vždy jen v arabštině. Při tom je potřeba dodržet stanovené podmínky: čistotu těla, čistotu místa a šatu, náležité odění, zaujetí správného směru, znalost modlitebních časů a zbožné předsevzetí.

Modlitbu je nutno vykonávat v určenou dobu (podle sunitských právních škol pětkrát denně), bez obuvi, v čistém oděvu, na který se vztahují pravidla čistoty, a na čistém místě (není nutné být v mešitě). Počátek modlitby oznamuje tzv. muezzin voláním adhánu, dnes už i prostřednictvím médií. Přesné modlitební časy lze nalézt v kalendářních tabulkách nebo také v denním tisku.

7.1.3 Zakát

Zakát je institut povinné almužny, jež muslim musí odvádět jako pravidelnou daň. Dle klasického práva se odvádí každoročně z určených druhů majetku, pokud jejich množství přesáhne stanovenou hranici. Odvádět ho lze buď přímo potřebným, nebo na přerozdělení úřadům.

Vedle některých dalších prvků islámského práva je zakát důležitým prvkem solidarity a sociální spravedlnosti.¹²²

---

¹²¹ KROPÁČEK, Luboš; *Duchovní cesty islámu*; str. 92.

¹²² KROPÁČEK, Luboš; *Duchovní cesty islámu*; str. 104-107.

7.1.4 Půst

Dalším pilířem islámské víry je třicetidenní půst. Ten dle tradice zavedl Mohamed v Medíně místo jednodenního půstu, jež připomínal starší židovský vzor. Rovněž se od žido-křesťanské tradice liší forma tohoto půstu. Muslimové se od jídla, pití a pohlavního styku postí jen ve dne, v noci tento půst neplatí. Také se vztahuje pouze na dospělé, duševně a tělesně zdravé jedince. Děti jsou k půstu vedeni až zhruba od deseti let. Úplně zproštěni ho jsou nemocní, staří, těhotné a kojící ženy, lidé na cestách a vykonávající těžkou fyzickou práci.

Půst Ramadán začíná novoluním po ukončení měsíce ša^c bānu. Začátek se vyhláší veřejně tradičním způsobem (ranou z děla, světly na minaretu, prostřednictvím médií). Postit se muslim musí čehokoliv, co by měl polknout, pohlavního styku, záměrného zvracení, ale také se má vyvarovat svárů, pomluv a neslušných řečí. Pokud možno by měli všichni konat dobré skutky.

Postnímu měsíci se přizpůsobuje celkový život. Pracovní doba a veškerý veřejný život se v tomto měsíci odehrávají v noci, aby se mohli postíci lidé ve dne odpočívat.

Ramadán je měsíc nejen sebezapření a odříkání, ale také radosti, která vrcholí v posledních dnech a o svátcích, jež Ramadán ukončují.¹²³

7.1.5 Hadždž

Pod termínem hadždž se neskrývá nic jiného, než povinnost muslima vykonat alespoň jednou za život pouť do Mekky. Tato povinnost, uložená příkazem v Koránu, se vztahuje na dospělého muže i ženu a velmi dopodrobna ji rozebírá právní literatura. Ta rozlišuje mezi samotným hadždžem a tzv. umrou, což je malá pouť. Tu lze vykonávat kdykoliv jako

---

¹²³ KROPÁČEK, Luboš; *Duchovní cesty islámu*; str. 107-110.

záslužný čin individuální zbožnosti. Hadždž je oproti ní hromadná pouť, která spadá do konkrétního období měsíce dhú-hidždža.

Před samotnou poutí má věřící nejprve uspořádat všechny své poměry doma. Zabezpečit rodinu, zaplatit dluhy, srovnat sváry a odčinit provinění.

Před vstupem do Mekky si věřící oblékne poutní šat ihrám. Ten se skládá ze dvou nešitých bezešvých pruhů bílé látky, hlava zůstává nepokrytá a na nohou se nosí maximálně sandály. Jako ihrám je označovaný celkový stav zasvěcení během pouti. Pro poutníky platí velmi přísná pravidla. Po tuto dobu není dovoleno holit se, česat, stříhat si vlasy, vousy či nehty, prolévat krev, trhat rostliny, voňavkovat se a pohlavně obcovat. Při tom je po celou dobu provází volání: „*Labbajka, Alláhumma, Labbajka!*“¹²⁴ Více o pouti do Mekky např. v KROPÁČEK, Luboš; *Duchovní cesty islámu*.

7.2 Náboženské svátky

Islámský letopočet, jak ho dnes známe, byl zaveden za chalífy Umara a začíná 1. Muharramu roku Mohamedova odchodu z Mekky do Medíny (15. /16. Červenec 622 juliánského kalendáře). Předtím nebyl v Arábii měřen čas jednotně a převládalo zřejmě lunisolární pojetí roku. Současný islámský kalendář je lunární, rok má tedy jen 354 dní. Nelze tedy svátky přirovnat k našemu kalendáři, neboť se to každý rok o 11-12 dní posouvá dopředu. Ve všech muslimských zemích se dnes používá i gregoriánský kalendář souběžně s muslimským, podle něhož se právě určují svátky. Soupis všech svátků lze nalézt např. v publikaci *Duchovní cesty islámu*, od Kropáčka L. Na tomto místě bych jen zmínila ty nejvýznamnější: 1. muharram = Nový rok, 12. rabí al-awwal = narozeniny proroka Mohameda slavené v jeho úmrtní den; 27. Radžab = Mohamedova noční pouť do nebes, připomíná se četbou legend; 15. Šabán = noc či den

---

¹²⁴ = Tobě k službám, Bože, tobě k službám! Viz KROPÁČEK, Luboš; *Duchovní cesty islámu*; str. 111.

modliteb za mrtvé; ramadán = postní měsíc, vyznačuje se zvýšenou zbožností; 27. Ramadán = noc, kdy Bůh údajně předurčuje osudy všech na další rok, slaví se v různých zemích různě, V Arábii např. vážnou zbožností, v Indii veselím. 1. Šawwál = malý svátek, svátek ukončení půstu. Je to nejradostnější svátek roku, oslavy mohou trvat 2-3 dny, vyznačují se návštěvami a dárky. V tomto období je také čas platit zakáty. 10 dhú-l-jidždža = velký, nebo také obětní svátek, slaví se v den, kdy poutníci v Mekce obětují zvíře, oslavy mohou trvat také až tři dny.¹²⁵

7.3 Muslimské rodinné právo - manželství

Rodinné právo tvoří podstatnou část všech právních islámských předpisů, které mají oporu v Koránu. Proto jeho podoba odolává jakýmkoliv změnám základních norem už po staletí.

Muslimská rodina vychází z patriarchálního a patrilineárního modelu podobně jako židovská.

Manželství se uzavírá zpravidla písemnou smlouvou mezi ženichem a zákonným zástupcem nevěsty za přítomnosti dvou plnoprávných svědků. Zákonným zástupcem nevěsty je většinou otec, nebo mužský příbuzný z otcovy strany. Pokud nikdo takový není, zastupuje ji soudce. Ve smlouvě je stanovena výše daru, který ženich dává otci nevěsty nebo přímo jí. Možnost uzavření manželství se řídí také Koránem. V něm jsou obsaženy stupně příbuzenství, které činí ženu trvale zakázanou.¹²⁶ Je to např. tchýně, sestra, dcera, tety z otcovy strany atd.

Muž si může vzít až čtyři ženy. Mnohoženství převládalo ve všech společenstvích už od starověku. Postavení ženy nebylo nikdy příliš dobré ani ve společenství nejstaršího náboženství - judaismu. Pro muslimy příchod Proroka znamenal omezení. Muž si nesmí vzít najednou více než

---

¹²⁵ KROPÁČEK, Luboš; *Duchovní cesty islámu*; str. 220-222.

¹²⁶ KROPÁČEK, Luboš; *Duchovní cesty islámu*; str. 127.

čtyři ženy, a i to může učinit pouze tehdy, je-li si jistý, že k nim nebude nespravedlivý (dle 4:3).

Zánik manželství může být následující. Úmrtím, rozvodem, vykoupením nebo prohlášením soudce za neplatné. Rozvod má nejčastěji podobu zapuzení, a to buď odvolatelného, nebo konečného, přičemž zapuzující výrok je nutné pronést třikrát. Zapuzením muž ztrácí dar, který za nevěstu dal. Na rozvodu se lze také dohodnout bez finančních náhrad.

Korán samotný objasňuje vztah mezi mužem a ženou. Manželství vyloženě doporučuje a spojení muže a ženy vidí jako možnost povznést se k vyššímu vnitřnímu stavu komplementarity a završení. Manželství a život v rodině považuje za směřování k ideálu naplnění. Rodina je jednou z centrálních hodnot, základním prvkem a stavebním kamenem obce muslimů. Muslimové většinou žili ve velkých vícegeneračních rodinách, složených nejen z dětí, rodičů a prarodičů, ale i bratranců, tet a strýců. Povinnosti a odpovědnosti členů rodiny byly založeny na islámských normách, zvycích a hodnotách.¹²⁷

Role muže i ženy vycházejí také z Koránu. Muži byla dána autorita proto, aby chránil a opatroval svou rodinu. Postavení ženy není vždy takové, jak nám je předkládají média. Š.F.H. píše, že žena měla v nejlepších dobách klíčové postavení, zvláště na vesnicích ve velkých rodinách. Omezeno bylo ve městech, kde se role ženy zredukovala pouze na roli domácí (bez vzdělání společenského uvědomění). Zdůrazňuje, že toto postavení rozhodně nevychází z Koránu, ba naopak.¹²⁸

7.4 Nařízení všedního života

Podobně jako židé i muslimové se řídí jakýmsi nařízením. Jsou to pravidla a předpisy vycházející z Koránu a týkají se každodenního života. Mezi taková nařízení patří hlavně předpis o čistotě a nařízení ohledně

¹²⁷ HAERI, Šajch Fadhlalla; Základy Islámu; Tradice, historie a současnost; Votobia, Olomouc, 1997; str. 46.

¹²⁸ HAERI, Šajch Fadhlalla; Základy Islámu; Tradice, historie a současnost; Votobia, Olomouc, 1997; str. 49.

oblékání, které je v současné době zmiňováno především v souvislosti nošení tzv. burky¹²⁹ na veřejnosti v nemuslimských zemích.

7.4.1 Tahára

Výraz táhara zahrnuje čistotu tělesnou, morální a rituální v jednom celku. Čistotě je přikládán velký význam podobně jako u židů. Není sice jedním ze základních pilířů, tvoří však předpoklad platnosti modlitby a hadždže. Opakem čistoty je poskvrnění. Rozlišuje se poskvrnění hmotné a mentální a na věcné a náboženské (lehké a těžké). K lehkému poskvrnění dojde stykem s nečistou věcí (víno a lihoviny, nečistá zvířata, zdechliny, krev, hnis apod.) Seznamy nečistých věcí upravují různé právní školy. Ve stavu lehkého znečištění není věřícím dovoleno se modlit, dotýkat se Koránu a další činnosti. K těžkému znečištění dojde pohlavním stykem, menstruací a v období šestinedělí. V takovém stavu není dovoleno ani vstoupit do mešity nebo předčítat Korán. Poskvrnění se odstraňuje očistným omytím, které je rovněž dvojího druhu podle závažnosti znečištění. Při velkém znečištění se omývá celé tělo, vyplachují se ústa a nozdry. Lehké poskvrnění se odstraňuje částečným omytím.¹³⁰

7.4.2 Oblékání

Typické nařízení pro muslima ohledně oblékání opět vychází z Koránu, konkrétně z části An-Núr (Světlo) 24:

30 Řekni věřícím, aby cudně klopili zrak a střežili svá pohlaví - a to je pro ně čistší, vždyť Bůh dobře je zpraven o všem, co konají.

31 A řekni věřícím ženám, aby cudně klopily zrak a střežily svá pohlaví a nedávaly na odiv své ozdoby kromě těch, jež jsou viditelné. A necht' spustí závoje své na řadra svá. A necht' ukazují své ozdoby jedině svým manželům nebo otcům nebo tchánům nebo synům nebo synům svých manželů nebo

¹²⁹ Burka je oděv určený pro muslimské ženy, jež by měly nosit na veřejnosti. Zakrývá celé tělo, i obličej, mnohdy nejsou vidět ani oči.

¹³⁰ KROPÁČEK, Luboš; *Duchovní cesty islámu*; str. 93.

bratřím nebo synům svých bratří či sester anebo jejich ženám anebo těm, jimž vládne jejich pravice, nebo služebníkům, kteří nemají chtíče, anebo chlapcům, kteří nemají pojem o nahotě žen. A necht' nedupou nohama, aby lidé postřehli ozdoby, které skrývají. A konejte všichni pokání před Bohem, ó věřící, snad budete blažení!

V prorockých učeních však není popsán žádný konkrétní styl oblékání, jen to, co je přijatelné a co je zakázané. Mužům je zakázáno nosit hedvábí a zlato. To jsou luxusní věci povolené pouze ženám.

Žen se týkají hlavní diskuze řešící oblékání muslimů. Jak jsem již zmínila výše, nejčastějším tématem je burka. Pod tímto slovem si máme představit neprůsvitnou pokrývku hlavy, zahalující celou hlavu i s obličejem, včetně očí. Takzvaná „plná“ neboli afghánská burka zakrývá celou postavu a na místě očí má síťku umožňující vidění. Dalším druhem oděvu je čádor. Ten je typický pro perskou oblast. V klasické podobě jde o velký kus látky ve tvaru půlkruhu, který na sobě žena přidržuje rukou nebo zuby a odhaluje pouze obličej. Nejčastěji používaným termínem pro roušku zahalující tvář je však tzv. nikáb. Ten má po celém muslimském světě mnoho tvarů a střihů. V zemích Arabského poloostrova se nejčastěji nosí nikáby vázané na čele nebo pod očima, ovšem např. v Maroku je častěji používaná rouška, která zakrývá pouze ženina ústa.¹³¹ Pokrývka nebo závoj se také označuje termínem Hidžáb. Jeho hlavním účelem je snížení potenciálního vzrušení, přitažlivosti mezi mužem a ženou. Druhý význam je vnitřní, týká se skromnosti a sklopení pohledu a vyhýbání se jakékoliv pozornosti ze strany opačného pohlaví. Obecně panující názor přikazuje věřícím ženám zahalení celého těla kromě obličeje a dlaní.¹³²

¹³¹ Dostupné z: <http://www.novyprostor.cz/clanky/357/muslimka-jak-ze-zurnalu.html>, cit. dne 29-04-2013.

¹³² Dostupné z: <http://www.novyprostor.cz/clanky/357/muslimka-jak-ze-zurnalu.html>, cit. dne 29-04-2013.

7.5 Postavení ženy v islámu

Při studiu literatury a odborných i publicistických článků týkajících se postavení ženy v islámské společnosti, jsem narazila na dva protichůdné názory. Zajímavé je, že texty napsané muslimskými autory popisují ženy v mnohem lepším světle. Např. Sherif Abdel Azim v publikaci *Ženy v islámu*, vydané Islámskou nadací v Praze v roce 2010 popisuje postavení ženy v islámu jako mnohem lepší a výhodnější, než v žido-křesťanské tradici. Svě teorie opírá o základní texty těchto náboženství, a to je Bible a Korán. Píše, že pohled na ženu je rozdílný u židů a u muslimů už při ženě narození, ve vnímání nečistoty ženy při narození děvčete.¹³³ Citacemi z Bible a Koránu dokládá, že z pohledu žido-křesťanské tradice jsou ženy hanobeny kvůli obrazu Evy jako hříšnice¹³⁴. A na dalších a dalších příbežích dokazuje v celé své práci podřízené a hanebné postavení ženy ve společnosti. Jeho myšlenky jsou možná trefné a pravdivé. Co se týká těchto základních knih, vystihl jejich postavení vůči ženám celkem přesně. Ovšem teorie a praxe je dle mnohanásobné zkušenosti společnosti úplně někde jinde. Když budete hledat zprávy o postavení ženy v muslimské společnosti, dostanete se do začarovaného kruhu naprosto podobných zpráv. Ženy jsou utlačované, ponižované, mají ve společnosti mizivá práva, a to i přes informace, že např. v Turecku smějí ženy volit už od roku 1930, na rozdíl od Francie nebo Španělska.¹³⁵ I přes to všechno jsou země, jako Afghánistán nebo Pákistán, kde jsou ženám upírána vůbec základní lidská práva. Žena je majetek muže (nejprve otce, bratrů, strýců, po provdání manžela) a v podstatě nemá právo ani na život.

¹³³ AZIM, Sherif Abdel; *Ženy v islámu versus ženy v židovsko-křesťanské tradici, Mýtus a realita*, str. 10.

¹³⁴ AZIM, Sherif Abdel; *Ženy v islámu versus ženy v židovsko-křesťanské tradici, Mýtus a realita*, str. 8.

¹³⁵ Dostupné z: <http://www.parlament-vlada.eu/index.php/komentar-ostatni/198-eny-v-islam>, cit. Dne 29-04-2013.

8. Výzkum

V teoretické části této diplomové práce se zabývám jednotlivými tradicemi a jejich praktikováním v rodinném životě věřících židů, křesťanů a muslimů. Ve výzkumném projektu řeším opravdový vliv víry, tedy religiozity, na život členů rodiny. Dle mého názoru není víra v Boha jen duchovní či mentální záležitostí. Praktikování víry je podle mě více než jen způsob života.

8.1 Hypotézy výzkumu

1. Zvyky a tradice příslušné konfese výrazně ovlivňují chod rodiny a její způsob života.

Věřící rodina se orientuje výhradně podle řádů a nařízení, která jim udává jejich víra. Dodržování se projevuje ve všech oblastech života, nejen v duchovní rovině. Týká se to nejen pravidelných modliteb a účastí na bohoslužbách, ale celkového způsobu života – oblékání, stravování, veřejný život atd.

2. Konfese ovlivňuje tradice a zvyky rodiny pouze okrajově, rozhodující vliv má většinová společnost.

Příslušnost k určitému vyznání má vliv na morální orientaci rodiny, např. na dodržování určitých morálních pravidel. Na konkrétní způsob praktikování pravidel víry však nemá v současné době vliv. Ačkoliv je rodina věřící a částečně praktikuje víru, nežijí úplně podle řádů.

3. Příslušnost k určité konfesi nebo věřící skupině lidí vůbec neovlivňuje životní styl, tradice a zvyky rodiny.

Ačkoliv se některé rodiny hlásí k určitému vyznání, na jejich zvyky a způsob života to nemá vliv. Nežijí úplně podle duchovního vyznavačského způsobu života.

4. Muslimské a židovské rodiny žijí mnohem přísněji podle zákonů víry a nařízení, než křesťané a lidé bez vyznání.

Předpisy a nařízení pro židy týkající se čistoty jsou dost přísná a z našeho pohledu můžou být i omezující, i když v běžném styku židy od křesťanů nerozeznáme.

Muslimské tradice a zvyky mohou být pro nás zvláště nepochopitelné, hlavně v postavení žen a pravidlech, která musí dodržovat. Ačkoliv se většina již přizpůsobila euroamerickému stylu života, stále ve společnosti vyčnívají.

8.2 Cílová skupina

Do cílové skupiny mého výzkumu spadají rodiny věřících židů, křesťanů, muslimů, ale rodiny bez vyznání nebo pro někoho ateisté, nevěřící v boha. Jedná se tak o čtyři cílové podskupiny. Vzhledem k rozsáhlosti cílové skupiny jsem se zaměřila na rodiny dostupné v mém okolí. Do šetření jsem zahrnula především své spolužáky, rodiny známých a sousedů. Využila jsem také kontakty získané v průběhu studia a stáží, díky kterým jsem získala vyplněné dotazníky od pár členů Církve československé husitské nebo z obce římsko-katolické církve.

Ačkoliv je dotazník zaměřen na rodinu, každý člen sám vyplňoval jeden dotazník. Ne vždy se výzkumu zúčastnila celá rodina, dalo by se říct, že to byla výjimka mezi dotázanými.

8.3 Šetření vlivu religiozity na rodinu

8.4.1 Cíl, metody a metodika šetření

Za cíl šetření jsem si stanovila ověření validity hypotéz vytyčených v předchozích odstavcích.

Jako základní metodu výzkumu jsem zvolila dotazník sestavený z polootevřených a uzavřených otázek (viz příloha 1-4). Tematicky jsou dotazníky rozděleny na čtyři části: dotazník pro rodiny bez vyznání a dotazníky pro křesťany, muslimy a židy. Dotazníky mají společné úvodní otázky dotazující se na orientační údaje: věk, pohlaví, vzdělání a rodinný stav. Také první dvě otázky jsou u všech dotazníků shodné:

Otázka číslo 1. – *Jste věřící?*

Tato otázka se ptá velmi prostě a jako možnosti dává jednoduché odpovědi: ano nebo ne. Na tomto místě bych se mohla ptát po jakékoliv víře (v jediného Boha, v bohy, v osud apod.). Cílem této otázky však je zjistit, zda se dotazovaný považuje za věřícího.

Otázka č. 2. - *Hlásíte se k církvi/náboženské skupině?*

Druhá otázka je opět prostá a nabízí dvě možné odpovědi: ne nebo ano-k. Tuto otázku jsem do všech dotazníků zařadila zcela záměrně. Mnohokrát jsem se setkala s lidmi věřícími v Boha, kteří se však nechtěli hlásit ke konkrétní náboženské skupině, a naopak. Znam ve svém okolí mnoho osob praktikujících náboženství. Když se jich však zeptám, jestli opravdu věří v Boha, odpoví mi negativně.

Následující otázky jsou shodné pro dotazníky, ne však v pořadí, v jakém jsou kladeny.

Otázka - *Jak hodnotíte svůj momentální stav?*

Tato otázka je kladena v následujícím pořadí: č. 4 v dotazníku pro bez vyznání a pro křesťany, č. 3 v dotazníku pro muslimy a židy. Cílem této otázky je zjistit pohled jedince v prostředí, ve kterém se právě nachází, na svůj aktuální stav.

Otázka - Kdo má ve Vaší rodině převážně rozhodující slovo?

V dotazníku pro rodiny bez vyznání a pro křesťany má tato otázka číslo 5, v dotazníku pro muslimy a pro židy má číslo 6. Výzkumným cílem této otázky je zjistit rozdíly v řízení rodiny mezi jednotlivými podskupinami.

Otázka - Pomáhá Vám víra v každodenním životě? a otázka - Můžete krátce popsat, jak Vám pomáhá (nějaký vhodný příklad)?

Tyto otázky jsou obsaženy ve všech dotaznících kromě dotazníku pro rodiny bez vyznání. Mají zjistit, jak důležitá a podstatná víra pro dotazované je. Také mají diferencovat rozdíly mezi jednotlivými podskupinami.

Další otázky, které jsou tematicky podobné, se zaměřují např. na to, zda si dotazovaní dokážou představit rodinný život bez víry a jak víra ovlivňuje rodinný život. V dotazníku pro židy a muslimy se dotazují na možnou nevoli proti pravidlům víry v rodině.

Ostatní otázky jsou specifické pro jednotlivé podskupiny a zaměřují se nejen na postoje, ale také na praktický život.

Dotazované jsem oslovovala přímo, prostřednictvím známých nebo elektronickou komunikací.

Součástí šetření byly také rozhovory při sběru dotazníků. Dotazované téma opravdu zajímalo a byli mnohem ochotnější se mnou vést rozhovor, než vyplnit dotazník.

8.3.2. Výsledky šetření a jejich interpretace

Výzkumu se zúčastnilo 23 dotázaných, z toho 16 žen a 7 mužů. Dotázaní byli věkově mezi 12 a 87 lety. Co se týká podskupin, zúčastnilo se 15 osob bez vyznání, 7 křesťanů a jeden muslim. Do židovské komunity se mi nepodařilo proniknout. Z celkového počtu dotázaných byla návratnost dotazníků 10 %.

8.3.2.1 Výsledky a interpretace dotazníku skupiny bez vyznání

Otázka č. 1 *Jste věřící?*

a) Ano	1 x
b) Ne	14 x

Nepoměr odpovědí na tuto otázku mě nepřekvapil. Zároveň pro mě nebylo překvapující, že jeden dotázaný odpověděl, že je věřící. Když se jako studentka teologické fakulty bavím s lidmi, nejen se svými vrstevníky, o víře a náboženství, většina z nich mi přiznává, že v „něco“ věří, ale nechtějí být členem církve a vést tento způsob života.

Otázka č. *Hlásíte se k církvi/náboženské společnosti?*

a) Ne	0 x
b) Ano – k:	16 x

Je pochopitelné, že se lidé bez vyznání nehlásí k žádné církvi ani k náboženské společnosti. Dle vlastních zkušeností jsem však předpokládala, že by se někdo takový nalézt mohl, protože i mezi věřícími se najdou

jedinci, kteří o víře pochybují. Dokonce jsem se setkal i s člověkem, který patřil do společenství náboženské obce, navštěvoval bohoslužby, i když se mi svěřil, že v Boha nevěří.

Otázka č. 3 ***Pocházíte z rodiny věřících?***

a) Ano, jsem věřící	0 x
b) Ano, ale už nepatřím k žádné náboženské skupině	4 x
c) Ne	9 x
d) Jiné	2 x

Výsledek, že 4 dotázaní uvedli, že pochází z rodiny věřících, ale nepatří k žádné náboženské skupině, vychází z dlouhodobých statistik ubývání věřících v řadách náboženských sborů u nás.

K variantě d) jedna dotázaná napsala: „Jediná věřící osoba v mé rodině je moje babička a ta je silně věřící.“ Druhý dotázaný, který dal možnost d) k ní nic nedopsal.

Otázka č. 4. ***Jak hodnotíte svůj momentální stav?***

a) Velmi dobrý	3 x
b) Dobrý	8 x
c) Uspokojivý	3 x
d) Na hraně	0 x
e) Nepříliš uspokojivý	1 x
f) Špatný	0 x
g) Velmi špatný	0 x

Výsledky této otázky budou zajímavé v porovnání s dotazníky skupiny křesťanů. Tyto vypovídají o tom, že ačkoliv na nás média neustále

útočí informacemi o celkové krizi společnosti (ať už ekonomické, sociální nebo duchovní), dotázaní svůj momentální stav hodnotí průměrně a spíše nadprůměrně.

Otázka č. 5. ***Kdo má ve vaší rodině převážně rozhodující slovo?***

a) Manžel/partner	5 x
b) Manželka/partnerka	2 x
c) Děti	0 x
d) Jiné:	7 x

Cílem této otázky bylo zjistit postavení jednotlivých členů v rodině a jejich význam při rozhodování. Zhruba polovina dotázaných považuje za rozhodujícího v rodině muže, tedy partnera či otce, a polovina ženu (manželku, matku). V odpovědi d) jeden dotázaný uvedl, že otec, dva dotázaní napsali, že matka, a dva dotázaní uvedli, že o rozhodující slovo se střídají s partnerem. Jeden dotázaný – žena - uvedla já. Jeden dotázaný na tuto otázku neodpověděl. Očekávala jsem, že mnohem více dotázaných napíše, že s partnerem (nebo rodiče) rozhodují společně.

Otázka č. 6. ***Domníváte se, že lidé věřící se snáze vyrovnávají s problémy?***

a) Ne	10 x
b) Ano - jak	5 x

Odpovědi na tuto otázku mě překvapily. Domnívala jsem se, že mají lidé na věřící mnohem lepší a tolerantnější názor. Vypsané odpovědi v možnosti b) byly lehce negativně laděné. Jedna dotazovaná napsala: „Myslím, že pokud je člověk dostatečně inteligentní a sebevědomí umí se s problémy vypořádat i bez víry. Někteří to bohužel tak nemají a potřebují pomoc. A jednou z možností je právě víra. Pomůže dát životu určitý řád a najde cestu pro ty, kteří tápou.“ Nebo považují víru za nezodpovědné neřešení problémů a přenechávání jejich příčin a řešení někomu jinému -

bohu. V porovnání s výsledky z dotazníků pro křesťanské rodiny, kde vychází, že víra lidem v životě pomáhá právě při vyrovnávání se s obtížnými situacemi (viz otázka č. 6), je patrné, že dotázaní bez vyznání nemají úplnou představu o funkci víry v životě jedince.

Otázka č. 7. ***Přemýšlel/a jste o vstoupení do náboženské společnosti nebo církve?***

a) Ne	14 x
b) Ano – do jaké:	1 x

Pouze jeden dotázaný napsal, že uvažoval o vstoupení do „CČSH“. Z odpovědí vyplývá, že dotázaní nemají zájem o společenství v církvi a o náboženství.

Otázka č. 8. ***Přistihnete se někdy, že se modlíte k Bohu?***

a) Nikdy	7 x
b) Občas ano	3 x
c) Vždy, když něco chci/mám strach	4 x
d) Zřídka kdy	1 x

U této otázky jsem očekávala, že mnohem více dotázaných napíše, že se občas modlí. Pokud za modlitbu k Bohu budeme považovat jakýkoliv projev vyjádření prosby nebo poděkování vůči abstraktní bytosti nebo abstraktní moci, či síle, myslím, že by více osob odpovědělo, že se modlí. I tak vyšlo, že nadpoloviční většina se s prosbami nebo poděkováním k Bohu obrací.

Otázka č. 9. ***V čem by se Vám změnil život, kdybyste vstoupil/a do společenství věřících?***

a) V ničem	5 x
b) Nevím	10 x
c) Jiné:	0 x

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že dotázaní si nedokázali nejspíš představit, v čem spočívá život ve víře, když nejčastější odpověď byla nevím. Pravděpodobně to vyplývá ze stavu dnešní společnosti, která se k víře nebo církvi hlásí dle posledního sčítání lidu, domů a bytů jen zhruba jen ve 20 % a stále počtu věřících, kteří se otevřeně k víře přiznávají, ubývá.¹³⁶

Otázka č. 10. ***Vadí Vám něco, když si vybavíte církev a náboženské společnosti?***

a) Ne	7 x
b) Ano – napište prosím, co	8 x

V písemných odpovědích na tuto otázku byly zajímavé informace, ale i méně překvapivé. Nepřekvapilo mě, že dotázaní napsali, že jim vadí na církvi odpustky, seznam zneužívaných chlapců nebo dogma. Jako další negativní faktor dotázaní vnímají fanatismus, manipulaci, zneužívání víry ve svůj prospěch, moralismus nebo také nemodernost a nereformovanost. Také mě zaujala odpověď, že pokud se dotázaný baví s věřícími a zpochybní existenci Boha, oni se cítí dotčení a nazývají to rouháním.

Otázka č. 11. ***V čem je podle Vás dnes hlavní příčina nesnášenlivosti vůči náboženství ve světě?***

a) Přehmaty církví ve společnosti	4 x
b) Nevhodné jednání dnešních církví	5 x

¹³⁶ Výsledky SLDP ČR 2011; Tab. 604 Obyvatelstvo podle náboženské víry, podle národnosti a podle pohlaví

c) Terorismus	4 x
d) Ortodoxní vyznání, těžko pochopitelné pro moderní společnost	6 x
e) Technická vyspělost (obtížné dokázání Boží existence)	1 x

U této otázky zvolili čtyři dotázaní více možností. Pravděpodobně je nejvíce zaujala a našli v ní svůj názor. Jeden dotázaný dokonce připsal možnost f: „*intervence jiných států (válečné konflikty), sociálně špatná situace obyvatelstva.*“ Jako nejvíce nepochopitelné dotázaní považují ortodoxní víru, kterou považují za příčinu nesnášenlivosti.

Otázka č. 12. ***Domníváte se, že má náboženství škodlivý vliv na rodinu a výchovu dětí?***

a) Myslím, že nemá škodlivý vliv	8 x
b) Naopak, má pozitivní vliv	2 x
c) Určitě má škodlivý vliv, a to v...	0 x
d) Jiné:	5 x

Většina dotázaných se domnívá, že náboženství nemá škodlivý vliv na rodinu a výchovu dětí. Ti, co dopsali jinou odpověď, uváděli, že záleží na konkrétní skupině, nebo že některé mají škodlivý vliv a některé pozitivní vliv; např. že křesťanství má pozitivní vliv a islám negativní, nebo že ortodoxie do dnešního světa už nepatří. Nikdo se nevyjádřil ve smyslu, že by mělo náboženství velmi škodlivý vliv a proto by bylo nepřijatelné. Jen dva dotázaní uvedli, že má náboženství pozitivní vliv.

Otázka č. 13. ***Ovlivňovala by Vaše víra Vaši rodinu?***

a) Ano	2 x
b) Pravděpodobně	9 x
c) Ne	3 x
d) Vůbec ne, byla by to má věc	1 x

e) Jiné:	0 x
----------	-----

Většina dotázaných se domnívá, že víra v boha není jen jejich osobní záležitost a uvádí, že by pravděpodobně měla vliv na jejich rodinu. Z toho vyplývá, že dle názoru dotázaných religiozita vždy rodinu ovlivňuje. Pouze jeden dotázaný uvedl, že by to byla jeho soukromá věc. Myslím si, že i tak by víra přeneseně vliv na rodinu měla, především v postojích a hodnotách jedince, které by přenášel na ostatní členy.

Otázka č. 14. ***Které vlivy dnešního moderního světa nejvíce ohrožují Vaši rodinu (prosím pár příkladů)?***

V této otázce nebylo téma náboženství přímo obsažené, v odpovědích dotázaných se však mohlo objevit. Zajímavé je, že ohledně náboženství a víry v těchto odpovědích nepadlo jediné slovo.

Jinak byly odpovědi na tuto otázku opravdu rozmanité. Společné téma se týkalo terorismu, politiky, ekonomiky nebo např. charakteru lidí. Nejobširnější byla následující odpověď: „*Myslím, že žádné vlivy dnešního moderního světa přímo neohrožují mojí rodinu. Spousta věcí vznikla a vyvinula se naprosto přirozeně vlivem času a my jej musíme přijmout jako fakt a naučit se s nimi žít a vnímat je jako prostředek.*“ Za velmi emotivní odpověď také považuji tuto: „*Přesvědčení, že manžel je hlava rodiny a má práva rozhodovat o chodu celé rodiny a činnosti jejích členů.*“ Musím podotknout, že slovo práva bylo podtržené.

Otázka č. 15. ***Nutil Vás někdy někdo věřit v boha a chodit na Bohoslužby? Jaký na to máte pohled?***

a) Ano – nevadilo mi to	1 x
b) Ano – mám k víře odpor	0 x
c) Ne, nikdo mě nutit nemusel	1 x

d) Nikdo mě nenutil	13 x
e) Nečetkala/a jsem se s věřícími	0 x
f) Jiné:	0 x

Z odpovědí na tuto otázku je zjevné, že většina dotázaných z této skupiny byla z prostředí nevěřících, jak již vyšlo v odpovědích na otázku číslo 3. Čtyři u této otázky odpověděli, že pocházejí z rodiny věřících, ale už se k žádné náboženské skupině nehlasí, přesto mezi dotazovanými nebyl nikdo, koho by rodiče či prarodiče nutili k víře a on si tím vytvořil averzi. Pouze jednomu dotázanému nevadilo, že ho rodina nutila navštěvovat bohoslužby a jeden uvedl, že ho nikdo nutit nemusel.

8.3.2.1 Výsledky a interpretace dotazníku skupiny Křesťanská rodina

Otázka č. 1 *Jste věřící?*

c) Ano	6 x
d) Ne	0 x

Vzhledem k tomu, že cílovou skupinou byly členové křesťanské církve (nehledě na vyznání), odpověděla většina, že jsou věřící. Jeden dotázaný na tuto otázku neodpověděl.

Otázka č. *Hlásíte se k církvi/náboženské společnosti?*

c) Ne	0 x
d) Ano – k:	7 x

Ze sedmi dotázaných věřících byli tři hlásící se k církvi Československé husitské a čtyři k římsko-katolické.

Otázka č. 3. *Kdo je u vás v rodině pokřtěný?*

a) Já	7 x
-------	-----

b) Partnerka	6 x
c) Děti	6 x
d) Rodiče	6 x

Všichni dotázaní označili u této otázky více variant. Z toho odvozují, že u nich v rodině jsou všichni pokřtěni. Buď jejich děti, nebo jejich rodiče.

Otázka č. 4. ***Jak hodnotíte svůj momentální stav?***

b) Dobrý	3 x
c) Uspokojivý	4 x

Ostatní varianty nikdo nezvolil, proto je v tabulce neuvádím.

Dotazovaní hodnotí spokojenost aktuálního stavu poměrně stejně jako lidé bez vyznání. Víra tedy podle těchto výsledků na hodnocení momentálního stavu vliv nemá.

Otázka č. 5. ***Kdo má ve vaší rodině převážně rozhodující slovo?***

e) Manžel/partner	3 x
f) Manželka/partnerka	3 x
g) Děti	0 x
h) Jiné:	2 x

U této otázky tedy vyšlo půl na půl, že muž i žena mají v rodině rozhodující vliv. Jeden dotázaný napsal, že rozhodující slovo u nich má otec. Jeden dotázaný napsal, že je to střídavé a jeden dotázaný označil možnost a) i b). Vyšly obdobné výsledky jako u dotázaných ze skupiny „bez vyznání“.

Otázka č. 6. ***Pomáhá Vám víra v každodenním životě?***

a) Ano	6 x
b) Ne	1 x
c) Jiné:	0 x

Víra je opravdu podstatnou součástí života věřících. Ačkoliv v dotaznících pro „bez vyznání“ vyšlo, že je víra pouhá berlička, věřící to tak nevnímají.

Otázka č. 7. ***Můžete krátce popsat, jak Vám pomáhá (nějaký vhodný příklad)?***

Jeden z dotázaných na tuto otázku neodpověděl. Ostatní odpovědi byly především ve smyslu, že víra jim pomáhá vyrovnat se s obtížnými situacemi, vnitřně se zklidnit a tím si vytvořit náhled na problémy. Což je úplně jiný závěr, než z výsledků ze skupiny „bez vyznání“.

Otázka č. 8. ***Jak často navštěvujete mši svatou?***

a) Pravidelně každý týden	2 x
b) Alespoň jednou do měsíce	1 x
c) Jen při velkých svátcích	2 x
d) Jak to vyjde	2 x
e) Jiné:	0 x

Jako výsledek odpovědí na tuto otázku mi vychází, že většina věřících rozhodně nejsou ortodoxní a že víra v Boha nepodmiňuje ani nezaručuje pravidelné navštěvování bohoslužeb.

Otázka č. 9. ***S kým ji navštěvujete?***

a) S partnerem	2 x
b) S dětmi	0 x
c) S celou rodinou	1 x
d) Sám/sama	3 x

Dle těchto odpovědí polovina dotázaných věřících navštěvuje kostel sama. To může znamenat, že jejich víra příliš neovlivňuje rodinu. Je to jejich osobní záležitost. Druhá polovina sdílí víru s partnerem nebo s rodinou.

Otázka č. 10. ***Oslavujete...***

a) Velké svátky	4 x
b) Malé svátky liturgického roku	0 x
c) Všechny	1 x
d) Jiné:	2 x

Dotázaní odpověděli, že oslavují jen velké svátky. Pouze jediný dotázaný oslavuje všechny. Dva uvedli možnost d). První z nich napsal, že oslavuje většinu svátků, druhý dotázaný napsal, že oslavuje svátky, „jak to vyjde“. Opět to potvrzuje, že dotázaní nepatří mezi ortodoxní, a že i když se hlásí k víře, nedrží se požadavků církve úplně.

Otázka č. 11. ***Docházíte pravidelně ke zpovědi?***

a) Ano	1 x
b) Ne	6 x

Jak vyplývá z odpovědí na tuto otázku, zpověď ve své klasické podobě, jak byla běžná ještě v období první republiky, už nemá dnes v životě věřících takovou úlohu.

Otázka č. 12. ***Trestáte v rodině hříchy (přestupky proti víře)? Pokud ano, pak jaké (jeden až dva příklady).***

Všichni dotázaní na tuto otázku odpověděli ne. Dá se proto předpokládat, že hříchy a přestupky proti víře dotázaní nepovažují za tak velké přestoupení, aby ho museli trestat. A nepředpokládám, že se věřící přestupků nedopouštějí.

Otázka č. 13. ***Konáte denně modlitbu?***

a) Ano, před jídlem	0 x
b) Ano, večer s rodinou	0 x
c) Ano, než jdu spát	4 x
d) Ne	3 x

Bible jako základní kniha křesťanství nikde neurčuje, jak často by se věřící měli modlit. Jediné nařízení je konání večere Páně (viz kap. 6.1). Během křesťanské historie se však vyvinula jakási náboženská praxe, do které patří i všednodenní modlitba a díkůvzdání. Tak byla běžná modlitba ranní (především v kláštorech), modlitba před každým společným rodinným jídlem, nebo večerní modlitba.

Nadpoloviční většina dotázaných uvedla, že se modlí večer před spaním. Zbylí uvedli, že se pravidelně nemodlí. Ačkoliv nikdo neuvedl možnost a), ze zkušenosti v křesťanských rodinách vím, že se rodiny a skupiny věřících modlí před společným jídlem a vzdávají tak dík Bohu za vše, co jim je dopřáno.

Otázka č. 14. ***Nacházíte u svých dětí nebo partnera občasnou nevoli proti vírou určenému řádu?***

Na tuto otázku všichni opět odpověděli ne. Z celkové situace většinového pojetí víry mezi věřícími usuzuji, že klasické pojetí řádu daného vírou už není pro život rodiny tak směrodatný, aby se jimi doslovně řídil a vyžadoval jeho přesné dodržování. Proto patrně dotázaní neměli pocit, že by někdo z rodiny projevoval nevoli.

Otázka č. 15. ***Jaký by byl Váš život bez víry:***

Odpovědi na tuto otázku byly rozmanité, ani jedna se neshodovala. Dotázaní napsali, že by život bez víry byl sobecký, bez smyslu a cíle, bez

naděje, nebo ne moc dobrý. Jeden dotázaný napsal, že si to nedovede představit. Nikdo neuvedl, že by si život bez víry představit mohl, nebo že by byl mnohem lepší. Předpokládám, že s ohledem na to, že naše země je demokratická a většina věřících si svou víru vybrala sama nebo ji nenásilně přijala od rodičů, že by podle ní dotázaní nežili, kdyby jim byla obtížná, svazovala je nebo jim nechyběla.

Otázka č. 16. ***Víra ovlivňuje Váš rodinný život:***

a) Podstatně	4 x
b) Středně	3 x
c) Jen okrajově	1x
d) Málo	0 x
e) Skoro vůbec	0 x
f) Jiné:	0 x

Z těchto odpovědí vyplývá, že víra je pro věřící důležitá a podstatná součást života. Požadavky na život věřícího nejsou tak náročné, jak si představují nevěřící, neboť dle odpovědí není třeba slavit všechny svátky a pravidelně navštěvovat mši, aby člověk mohl být věřící a víra mu v životě pomáhala.

8.3.2.3 Výsledky a interpretace dotazníku skupiny Muslimská rodina

Vzhledem k tomu, že se mi podařilo vybrat jen jediný dotazník od muslimů (od ženy muslimky ve věku 40 let), nemůžu vypracovat celkovou analýzu. Chtěla bych však zmínit, že v porovnání s věřícími křesťany, je věřící muslim mnohem více víře oddaný a přesněji podle ní žije. Dotázaná odpověděla, že život bez víry by pro ni byla „katastrofa“. Pomáhá jí psychicky ve všech ohledech života. Také uvedla, že postavení ženy v jejich rodině je rovnocenné mužů a že zahalování u nich je dobrovolné. Také napsala, že jejich dcery mají poměrně velkou volnost, dokonce se

obává, že v dospělém životě nebudou žít ve víře podle toho, jak jsou vychováváni.

8.4.3. Závěry a doporučení vyplývající z šetření

Šetření provedené metodou dotazníků nepřineslo převratné výsledky.

Hypotéza č. 1. *Zvyky a tradice příslušné konfese výrazně ovlivňují chod rodiny a její způsob života* se nepotvrdila, ba naopak vyvrátila odpověďmi na otázky č. 8 – 14 v dotazníku pro křesťanské rodiny.

Hypotéza č. 2. *Konfese ovlivňuje tradice a zvyky rodiny pouze okrajově, rozhodující vliv má většinová společnost* a 3. *Příslušnost k určité konfesi nebo věřící skupině lidí vůbec neovlivňuje životní styl, tradice a zvyky rodiny* se potvrdily jen částečně. Vzhledem k tomu, že v dotaznících nebyla konkrétní otázka týkající se na přizpůsobování se většinové společnosti, nelze stanovit jasnou odpověď. Z celkových odpovědí věřících však lze usoudit, že i věřící člověk se většinové společnosti přizpůsobuje, nejen duchovně, ale i prakticky – oblékáním, kulturním prožíváním apod.

Potvrzení či vyvrácení hypotézy č. 4. *Muslimské a židovské rodiny žijí mnohem přísněji podle zákonů víry a nařízení, než křesťané a lidé bez vyznání* nelze absolutně posoudit z jednoho dotazníku. Mohla bych však říci, že muslimové více tíhnou k ortodoxii, než křesťané nebo židé. Při dotazování se po židovské komunitě mi většina sdělila, že ortodoxní židy neznají.

Celkové výsledky týkající s počtu věřících a lidí bez vyznání odpovídají posledním statistickým údajům z roku 2001 a 2011. Zatímco v r. 2001 se k víře v ČR přihlásilo 3 288 088, v r. 2011 už to bylo jen

2 188 952. Z toho 705 368 věřících se nehlásí k žádné církvi nebo náboženské společnosti.¹³⁷

8.4 Religiozita z pohledu zákona o sociálních službách

Ačkoliv by to nemuselo být na první pohled hned patrné, i církvi a náboženských společností se týká zákon o sociálních službách¹³⁸. Neboť většina náboženství má ve svých příkázáních nařízeno konat dobré skutky, pomáhat bližnímu v nouzi, poskytnout tzv. almužnu apod. A většina dnes běžných sociálních služeb a základy pro sociální státy vznikly právě na podkladě charitativních činností náboženských společností, především křesťanských, jak píše např. Matoušek O. ve své publikaci *Základy sociální práce: „Formy solidarity mezi lidmi a doporučený postoj k lidem ... spadají do oblasti morálky ... Morální normy se i v našem civilizačním okruhu až do novověku zdůvodňovaly autoritou zjeveného a nepochybného čili nábožensky.“*¹³⁹ Už v historii poskytovala církev kromě rodiny základní sociální síť. Dodnes dobré náboženské společnosti plní funkci záchranné sociální sítě a poskytují komplexní podporu všem, kteří ji potřebují. Vytvářejí komunitu, jež se stará o své členy jako rodina. Mnohdy dokáží podpořit nejen duchovně, ale i materiálně a finančně. Prakticky naplňují obsah zákona o sociálních službách. Především charita, diakonie, armáda spásy a podobné církevní organizace poskytují konkrétní sociální služby dle Z č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Např. klasická charita má na celém území ČR rozsáhlou síť azylových domů, center sociálních služeb, denních center, atd.

¹³⁷ Výsledky SLDP ČR 2001, 5. Obyvatelstvo podle náboženského vyznání a SLDP ČR 2011;

¹³⁸ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

¹³⁹ MATOUŠEK, Oldřich, akol.; *Základy sociální práce*; str. 13.

9. Závěr

Tato diplomová práce se zabývá vlivem religiozity na rodinu a její celkový život. Rozdělena je do tří základních celků. První část se zabývá rodinou obecně. Druhá část přináší rodinné a náboženské tradice tří světových náboženství a třetí část analyzuje výzkumné šetření zabývajícího se konkrétním vlivem náboženství na rodinu.

V první části práce lze najít nástin historického vývoje rodiny, rozbor současné situace a pohledy nejnovějších odborných psychosociálních teorií na rodinu.

Na tradice přednesené v druhé části práce je nahlíženo čistě prakticky z pohledu běžného života. Jejich teologický a duchovní původ je nastíněn jen pro vysvětlení současné podoby. Práce se zabývá tradicemi historicky nejstaršího monoteistického náboženství judaismu, dále křesťanskými tradicemi a tradicemi v islámu.

Ve třetí části práce pak naleznete analýzu šetření provedeného na výzkumném vzorku dotázaných. Šetření bylo zaměřeno na názory nevěřících na víru, dále na způsob života věřících a na vliv náboženství na rodinu. Hypotézy stanovené k tomuto šetření byly potvrzeny jen částečně, nebo úplně vyvráceny.

Úplným závěrem bych chtěla jen říct, že život věřícího není jen o stereotypu uctívání předmětu víry. Komunita vytvořená v konkrétní náboženské obci nabízí mnohem víc. Je to přirozeně vytvořené společenství lidí, které sdružuje společný zájem a způsob života. Toto společenství nejen že se pravidelně schází k praktikování víry – k bohoslužbám. Dává svým členům morální základy, jistotu. Poskytuje radu či útěchu. Neorganizuje pouze činnosti týkající se víry, ale i jiné zájmové činnosti. Charita, diakonie, armáda spásy - ti pomáhají potřebným.

Seznam literatury:

ADAM Adolf; *Liturgický rok, historický vývoj a současná praxe*; Praha: Vyšehrad; 1998; překlad L. Kolářová, V. Konzal, P. Kouba; 325 str.; ISBN: 80-7021-269-1.

AZIM, Sherif Abdel; *Ženy v islámu versus ženy v židovsko-křesťanské tradici, Mýtus a realita*, Queens University, Kingston, Ontario, Kanada; Vydala: Islámská nadace v Praze; Ústředí muslimských obcí; ISBN 978-80-904373-7-1.

De FIORES, Stefano; GOFFI, Tullio; *Slovník spirituality*; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999; z ital. orig. *Nuovo dizionario di spiritualita* přel. T. Brichtová OP a J. Lachman; 1295 str.; ISBN: 80-7192-338-9.

D'SOUZA Dinesh; *Křesťanství a ateismus úplně jinak*; Praha: Ideál, 2009; Překlad Čeněk Matocha ; 313 str.; ISBN 978-80-86995-11-3.

HAERI, Šajch Fadhlalla; *Základy Islámu; Tradice, historie a současnost*; Votobia, Olomouc, 1997; 235 str.; ISBN: 80-7198-212-1.

JANDOUŘEK, Jan, *Sociologický slovník*, 1. vyd. Praha: Portál; 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

KROPÁČEK, Luboš; *Duchovní cesty islámu*; Praha, Vyšehrad, 2006; 292 str.; ISBN: 80-7021-821-5.

MATOUŠEK, Oldřich; *Rodina jako instituce a vztahová síť*; Praha: SLON, 2003; Vydání 3.; 261 str.; ISBN: 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, Oldřich, akol.; *Metody a řízení sociální práce*; Praha: Portál, 2003; 384 str.; ISBN: 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, Oldřich, akol.; *Základy sociální práce*; Praha: Portál, 2001, 312 str., ISBN: 80-7178-473-7.

MEDEK, Rudolf, ThDr.; *Katechismus v duchu církve československé husitské*; Turnov, Blahoslav, 1990; 136 str.

LEWIS, Clive Staphles; *K jádru křesťanství*; Praha: Návrat; 1993; První české vydání; Překlad: Šárka Graunová; 158 str.; ISBN: 80-85495-19-8.

LOVASOVÁ, Lenka, *Rodinné vztahy, Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s.*, 2006. 32 str. ISBN 80-86991-66-0. Dostupné z:

<http://www.google.cz/search?q=funkce+rodiny+v+literatu%C5%99e&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:cs:official&client=firefox-a>, cit. 2012-02-28.

NAKONEČNÝ, Milan; *Encyklopedie obecné psychologie*; Praha: Academia, 1998; 2. rozšířené vydání; 437 str.; ISBN: 80-200-0625-7.

NOVOTNÝ, Adolf; *Biblický slovník*; Praha: ČBS; 1992; 1390 str.; ISBN: 80-900881-1-2.

PAVLÁT, Leo; FIEDLER, Jiří; ŠEDINOVÁ, Jiřina, a kol. *Židé – Dějiny a kultura*. Praha: Kliment a Mrázek, 1997. 144 s. ISBN 80-85608-17-0.

SALAJKA, Milan; *Slovník náboženských a teologických výrazů a pojmů*; Blahoslav, 2000; 96 str.; ISBN 80-7000-504-1.

SOKOL, Jan; *Člověk a náboženství*; Praha: Portál; 2004; Vyd. 1.; 246 str.; ISBN: 80-7178-886-4.

ŠEDINOVÁ, Jiřina, a kol.; *Židé – dějiny a kultura*; Židovské muzeum v Praze; 2007; 4. Vydání; 160 str.; ISBN: 978-80-86889-59-1.

Další použité zdroje:

Bible, Písmo starého a nového zákona (včetně deuterokanonických knih), Český ekumenický překlad; Praha, ČBS: 2006; ISBN: 80-85810-42-5.

Zvěstování víry, Holandský katechismus; Sít', ekumenické nakladatelství a vydavatelství v Praze; Praha: Unitisk, 2001; 3. Vydání; 407 str.; ISBN: 80-86040-12-7.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Výsledky SLDP ČR 2001, 5. Obyvatelstvo podle náboženského vyznání.

Výsledky SLDP ČR 2011; Tab. 14 Obyvatelstvo podle náboženské víry, podle národnosti a podle pohlaví.

<http://www.czechkid.cz/si1130.html>

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/220710-papez-umyl-a-polibil-nohy-delikventum-vcetne-dvou-divek/>, cit.: 01-04-2013.

http://is.muni.cz/th/221533/pedf_b/Bc_prace_LK.doc.txt

http://en.wikipedia.org/wiki/Jewish_views_on_contraception, cit.: 09-04-2013

<http://www.omkosher.com/cz/koser-pravidla/>, cit: 09-04-2013.

<http://www.kosherfoodonline.cz/o-nas.php>, cit.: 09-04-2013.

<http://www.haj-tl.wz.cz/htm/ZenaZidTradici.htm>, cit.: 09-04-2013.

<http://spcp.prf.cuni.cz/vyuka/izrael.htm>, cit. 18-04-2013.

<http://postoloprty.farnost.cz/duchovni-slovo/katecheze/svatost-sveceni-knezi/>; cit. 22-04-2013.

<http://www.novyprostor.cz/clanky/357/muslimka-jak-ze-zurnalu.html>, cit. 29-04-2013.

<http://www.parlament-vlada.eu/index.php/komentar-ostatni/198-eny-v-islamu>, cit. Dne 29-04-2013

Seznam příloh:

Příloha číslo 1:	Dotazník pro osoby bez vyznání
Příloha číslo 2:	Dotazník pro židy
Příloha číslo 3:	Dotazník pro křesťany
Příloha číslo 4:	Dotazník pro muslimy

Příloha č. 1 – Dotazník „bez vyznání“

Dotazník k diplomové práci na téma: **Vliv religiozity na domácí prostředí**

Část: Bez vyznání

Orientační údaje:

Pohlaví: Muž Žena Věk:
Rodinný stav: Svobodný/á (s partnerem) Svobodný/á (bez partnera)
 V manželství (s dětmi) V manželství (bez dětí)
Vzdělání: ZŠ Vyučen/a SŠ VOŠ VŠ

1. Jste věřící:

a) ano b) ne

2. Hlásíte se k církví/náboženské skupině?

a) ne b) ano – k:

3. Pocházíte z rodiny věřících?

a) ano a jsem věřící b) ano, ale už nepatřím do žádné náboženské skupiny c) ne d) jiné:

4. Jak hodnotíte svůj momentální stav:

a) velmi dobrý b) dobrý c) uspokojivý d) na hraně
 e) nepříliš uspokojivý f) špatný g) velmi špatný

5. Kdo má ve Vaší rodině převážně rozhodující slovo?

a) manžel/partner b) manželka/partnerka c) děti d) jiný člen:

6. Domníváte se, že lidé věřící se snáze vyrovnávají s problémy?

a) ne b) ano - jak: .....

7. Přemýšlel/a jste o vstoupení do náboženské společnosti nebo církve?

a) ne b) ano - do které:

8. Přistihnete se někdy, že se modlíte k Bohu?

a) nikdy b) občas ano c) vždy, když něco moc chci/mám strach d) zřídka kdy

9. V čem by se Vám změnil život, kdybyste vstoupil/a do společenství věřících?

a) v ničem b) nevím c) jiné:

10. Vadí Vám něco, když si vybavíte církev a náboženskou společnost?

a) ne b) ano – napište prosím, co: .....

11. V čem je podle Vás dnes hlavní příčina nesnášenlivosti vůči náboženství ve světě:

a) přehmaty církví v minulosti b) nevhodné jednání dnešních církví c) terorismus
 d) ortodoxní vyznání, těžko pochopitelné pro moderní společnost
 e) technická vyspělost (obtížné dokázání Boží existence)

12. Domníváte se, že má náboženství škodlivý vliv na rodinu a výchovu dětí?

a) myslím, že nemá škodlivý vliv b) naopak, má pozitivní vliv
 c) určitě má škodlivý vliv, a to v: .....
 d) jiné: .....

13. Ovlivňovala by Vaše víra Vaši rodinu?

a) ano b) pravděpodobně c) ne d) vůbec ne, byla by to má věc e) jiné

14. Které vlivy dnešního moderního světa nejvíce ohrožují Vaši rodinu (prosím pár příkladů)

.....
 .....

15. Nutil Vás někdy někdo věřit v boha a chodit na bohoslužby? Jaký na to máte pohled?

a) ano – nevadilo mi to b) ano – mám k víře odpor c) ne, nikdo mě nemusel nutit
 d) nikdo mě nenutil e) nesetkal/a jsem se s věřícími f) jiné:

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku

Ivana Dvořáková, studentka Karlovy Univerzity

Příloha č. 2 – Dotazník Židovské tradice v dnešní rodině

Dotazník k diplomové práci na téma: **Vliv religiozity na domácí prostředí**

Část: Židovské tradice v dnešní rodině

Orientační údaje:

Pohlaví:	Muž	Žena	Věk:
Rodinný stav:	Svobodný/á (s partnerem)	Svobodný/á (bez partnera)	
	V manželství (s dětmi)	V manželství (bez dětí)	
Vzdělání:	ZŠ	Vyučen/a SŠ	VOŠ
			VŠ

1. Jste věřící:

a) ano   b) ne

2. Hlásíte se k církvi/náboženské skupině?

a) ne   b) ano – k:

3. Jak hodnotíte svůj momentální stav:

a) velmi dobrý   b) dobrý   c) uspokojivý   d) na hraně
e) nepříliš uspokojivý   f) špatný   g) velmi špatný

4. Pomáhá Vám víra v každodenním životě?

a) ano   b) ne

5. Můžete krátce popsat, jak Vám pomáhá (nějaký vhodný příklad)?

6. Kdo má ve Vaší rodině převážně rozhodující slovo?

a) manžel/partner   b) manželka/partnerka   c) děti   d) jiný člen:

7. Navštěvujete pravidelně synagogu?

a) ano   b) ne   c) jiné:

8. Máte pocit, že Vás rituální čistota potravin omezuje? Jak?

a) nemám ten pocit   b) je obtížné sehnat rituálně čisté maso /potraviny   c) nemůžu navštěvovat běžná stravovací zařízení   d) děti by rády do Fast-food restaurací (protože jejich vrstevníci chodí a ony se pak necítí součástí „party“)   e) jiné:

9. Podstoupil Váš syn obřízku?

a) ano   b) ne

10. Provedli jste Pidjon ha ben?

a) ano, provedli   b) ne, nemáme děti   c) neprovedli

11. Dostávají Vaše děti při Chanuce nějaké dárky?

a) ano   b) ne   c) jiné:

12. Pokud ne, pak:

a) projevují velkou lítost nad tím, že je nedostávají   b) jsou smutné, ale již se smířily
c) nevdají jim to, nemají pocit, že by byly o něco ochuzeny   d) jiné:

13. Nacházíte u svých dětí (partnera) občasný odpor vůči Vaší vírou daným požadavkům?

a) ne   b) ano - prosím vypište nějaký vhodný konkrétní příklad:

.....
.....

14. Myslíte si, že křesťané, nebo jiné náboženské skupiny mají vzhledem k pravidlům víry lepší život?

a) ano   b) ne   c) jiné:

15. Uvažujete někdy o přestoupení k jiné víře?

a) ne   b) ano   c) občas   d) nikdy   e) jiné:

16. Jaký by byl Váš život bez víry:

.....
.....

17. Víra ovlivňuje náš rodinný život:

a) podstatně   b) středněc) jen okrajově   d) málo   e) skoro vůbec
f) jiné:

Děkuji za vyplnění dotazníku

Ivana Dvořáková, studentka Karlovy Univerzity

Příloha č. 3 – Dotazník křesťanská rodina

Dotazník k diplomové práci na téma: **Vliv religiozity na domácí prostředí**

Část: Křesťanská rodina

Orientační údaje:

Pohlaví:	Muž	Žena	Věk:
Rodinný stav:	Svobodný/á (s partnerem)	Svobodný/á (bez partnera)	
	V manželství (s dětmi)	V manželství (bez dětí)	
Vzdělání:	ZŠ	Vyučen/a SŠ	VOŠ VŠ

1. Jste věřící:

a) ano b) ne

2. Hlásíte se k církvi/náboženské skupině?

a) ne b) ano – k:

3. Kdo je u Vás v rodině pokřtěný?

a) já b) partner/ka c) Děti d) Rodiče

4. Jak hodnotíte svůj momentální stav:

a) velmi dobrý b) dobrý c) uspokojivý d) na hraně
e) nepříliš uspokojivý f) špatný g) velmi špatný

5. Kdo má ve Vaší rodině převážně rozhodující slovo?

a) manžel/partner b) manželka/partnerka c) děti d) jiný člen:

6. Pomáhá Vám víra v každodenním životě?

a) ano b) ne c) jiné:

7. Můžete krátce popsat, jak Vám pomáhá (nějaký vhodný příklad)?

.....

8. Jak často navštěvujete mši svatou?

a) pravidelně každý týden b) alespoň jednou do měsíce c) jen při velkých svátcích
d) jak to vyjde e) jiné:

9. S kým ji navštěvujete:

a) s partnerem b) s dětmi c) s celou rodinou d) sám/sama

10. Oslavujete...

a) velké svátky b) malé svátky liturgického roku c) všechny d) jiné:

11. Docházíte pravidelně ke zpovědi?

a) ano b) ne

12. Trestáte v rodině hříchy (přestupky proti víře)? Pokud ano, pak jaké a jak (jeden až dva příklady)?

a) ne b) ano:

13. Konáte denně modlitbu?

a) ano, před jídlem b) ano, večer s rodinou c) ano, než jdu spát d) ne

14. Nacházíte u svých dětí nebo partnera občasnou nevoli proti vírou určenému řádu?

a) ne b) ano - prosím vypište několik vhodných příkladů:

.....
.....

15. Jaký by byl Váš život bez víry:

.....
.....

16. Víra ovlivňuje náš rodinný život:

a) podstatně b) středně c) jen okrajově d) málo e) skoro vůbec
f) jiné:

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku

Ivana Dvořáková, studentka Karlovy Univerzity

Příloha č. 4 – Dotazník muslimská rodina

Dotazník k diplomové práci na téma: **Vliv religiozity na domácí prostředí**

Část: Muslimská rodina

Orientační údaje:			
Pohlaví:	Muž	Žena	Věk:
Rodinný stav:	Svobodný/á (s partnerem)		Svobodný/á (bez partnera)
	V manželství (s dětmi)		V manželství (bez dětí)
Vzdělání:	ZŠ	Vyučen/a SŠ	VOŠ VŠ
1. Jste věřící:			
a) ano b) ne			
2. Hlásíte se k církvi/náboženské skupině?			
a) ne b) ano – k:			
3. Jak hodnotíte svůj momentální rodinný stav:			
a) velmi dobrý b) dobrý c) uspokojivý d) na hraně e) nepřilíží uspokojivý f) špatný			
g) velmi špatný			
4. Pomáhá Vám Vaše víra v každodenním životě?			
a) ano b) ne c) jiné:			
5. Můžete krátce popsat, jak Vám pomáhá (nějaký vhodný příklad)?			
.....			
.....			
6. Kdo má ve Vaší rodině převážně rozhodující slovo?			
a) manžel/partner b) manželka/partnerka c) děti d) jiný člen:			
7. Budete své dceři vybírat manžela podle tradice nebo ji necháte rozhodnout se dle svého uvážení?			
a) ano, počítáme, že vybereme sami b) ano, ale dcera může přijít i s vlastním návrhem			
c) ne, je to její volba			
8. Má žena ve Vaší rodině o stupeň nižší postavení dle tradice?			
a) ano b) ne c) pouze v některých situacích - v jakých:			
.....			
9. Cudné odívání a šátek přes vlasy pro ženy je ve Vaší rodině:			
a) povinné, když jde žena ven b) povinné i doma, je-li přítomna návštěva c) dobrovolné			
d) nepovinné e) jiné:			
10. Vykonaláte pravidelně modlitbu			
a) ano, sám/a b) ano, společně s rodinou c) ne d) jiné:			
11. Plánujete Pout' do Mekky?			
a) ano, sám/a b) ano, s celou rodinou c) ano, mám v úmyslu vzít jen syna/y d) ne e) jiné:			
15. Které vlivy dnešního moderního světa nejvíce ohrožují Vaši rodinu (prosím pár příkladů)			
.....			
.....			
16. Nacházíte ve své rodině občasný odpor vůči pravidlům?			
a) ne b) ano - prosím o několik příkladů projevu takového chování a také potrestání tohoto chování:			
.....			
.....			
17. Jaký by byl Váš život bez víry:			
.....			
.....			
18. Víra ovlivňuje náš rodinný život:			
a) podstatně b) středněc) jen okrajově d) málo e) skoro vůbec			
f) jiné:			

Děkuji za vyplnění dotazníku

Ivana Dvořáková, studentka Karlovy University v Praze

Summary

VLIV RELIGIOZITY NA DOMÁCÍ PROSTŘEDÍ

INFLUENCE OF RELIGION ON THE FAMILY BACKGROUND

Předkládaná diplomová práce *Vliv religiozity na domácí prostředí* pojednává o rodinném životě lidí hlásících se k jednomu ze tří světových náboženství – judaismu, křesťanství a islámu. Zabývá se vlivem víry na praktické stránky života i na postoje a hodnoty rodin. V teoretické části práce předkládá obecný nástin tradic jednotlivých náboženství, v praktické části přináší studii o konkrétním vlivu na rodinný život.

The present thesis *Influence of religion on family background* about family life of people claiming to one of the three world religions - Judaism, Christianity and Islam. It deals with the influence of belief on the practical aspects of life and the attitudes and values of families. The theoretical part provides a general outline of the traditions of the religion, the practical part presents a study on the impact on family life.